

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота

МОВНІ ЗВИЧКИ ТА МОВНІ НАСТРОЇ МЕШКАНЦІВ С.ВИЛОК

Деак Барбара Євгеніївна

Студентка IV-го курсу

Освітня програма «Середня освіта (Мова і література (угорська))»

Спеціальність 01 Освіта / Педагогіка 014 «Середня освіта (Мова і література угорська)»

Рівень вищої освіти: бакалавр

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол № 96 / 02.10.2023.

Науковий керівник:

Кормочі Золтан Золтанович

доктор філософії, доцент

Завідувач кафедри

Берегсасі Аніко Ференцівна,

зав. кафедри, доктор габілітований, професор

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 202_ року

Протокол № _____ / 202_

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Кафедра філології

Кваліфікаційна робота
МОВНІ ЗВИЧКИ ТА МОВНІ НАСТРОЇ МЕШКАНЦІВ С.ВИЛОК

Рівень вищої освіти: бакалавр

Виконавець: студентка IV -го курсу

Деак Барбара Євгеніївна

Освітня програма «Середня освіта (Мова і література (угорська))»
Спеціальність 01 Освіта / Педагогіка 014 «Середня освіта (Мова і література угорська)»

Науковий керівник : **Кормочі Золтан Золтанович**
доктор філософії, доцент

Рецензент: **Дудич Катерина Іванівна**
доктор філософії, доцент

Берегове
2024

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Filológia Tanszék

NYELVHASZNÁLATI SZOKÁSOK ÉS NYELVI ATTITŰD TISZAÚJLAK
LAKOSAINAK KÖRÉBEN

Szakedolgozat

Képzési szint: alapképzés

Készítette: Deák Barbara

IV. évfolyamos hallgató

Képzési program: 014 Középfokú oktatás (Magyar nyelv és irodalom)

Témavezető: Dr. Karmacsi Zoltán,

PhD, docens

Recenzens: Dr. Dudics Katalin,

PhD, docens

Beregszász – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
Предмет і мета роботи.....	7
Гіпотези.....	7
I. РОЗДІЛ. МОДЕЛІ ВИКОРИСТАННЯ МОВ НА ЗАКАРПАТТІ	8
II. РОЗДІЛ. ВИКОРИСТАННЯ УГОРСЬКОЇ МОВИ НА ЗАКАРПАТТІ	9
2.1. Угорська як рідна мова в системі освіти	10
2.2. Використання мови та ідентичність.....	11
2.3. Правовий статус угорської мови та угорськомовної громади в Закарпатті.....	11
III. РОЗДІЛ. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ УГОРСЬКОЇ МОВИ В СЕЛІ ВИЛОК НА ЗАКАРПАТТІ.....	13
3.1. Визначення двомовності	13
3.2. Мова та ідентичність серед закарпатських угорців.....	16
IV. РОЗДІЛ. УГОРСЬКА МОВА В ОСВІТІ ЗАКАРПАТТЯ	18
V. РОЗДІЛ. ОПИС МІСЦЯ ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	19
5.1. Коротка історія с. Вилок	19
5.2. Мовне тло с. Вилок	19
5.3. Меморіальні об'єкти	21
5.4. Мовний статус навчальних закладів	22
VI. РОЗДІЛ. МОВНИЙ ЛАНДШАФТ С. ВИЛОК	24
Місця та визначні пам'ятки	24
VII. РОЗДІЛ. РЕЗУЛЬТАТИ АНКЕТУВАННЯ	31
ВИСНОВКИ.....	39
БІБЛІОГРАФІЯ.....	40
РЕЗЮМЕ	43

TARTALOM

BEVEZETÉS.....	6
A munka tárgya és célja.....	7
Hipotézisek	7
I. FEJEZET. NYELVHASZNÁLATI SZOKÁSOK KÁRPÁTALJÁN.....	8
II. FEJEZET. A MAGYAR NYELV HASZNÁLATA KÁRPÁTALJÁN.....	9
2.1. A magyar, mint anyanyelv az oktatás rendszerében.....	10
2.2. Nyelvhasználat, identitás	11
2.3. A magyar nyelv és magyar nyelvközösség jogi helyzete Kárpátalja területén.....	11
III. FEJEZET. A KÁRPÁTALJAI MAGYAR NYELVHASZNÁLAT SAJÁTOSSÁGAI AZ ÚJLAKI KÖZSÉGBEN	13
3.1. A kétnyelvűség meghatározása.....	13
3.2. Nyelv és azonosság tudat a kárpátaljai magyarság körében	16
IV. FEJEZET. A MAGYAR NYELV A KÁRPÁTALJAI OKTATÁSBAN.....	18
V. FEJEZET. A KUTATÓPONT BEMUTATÁSA	19
5.1. Tiszaújlak rövid történelme	19
5.2 Tiszaújlak nyelvi háttere	19
5.3. Emlékhelyek	21
5.4. Oktatási intézmények nyelvi helyzete	22
VI. FEJEZET. ÚJLAK NYELVI TÁJKÉPE.....	24
Tiszaújlak helyei, nevezetességei	24
VII. FEJEZET. A KÉRDŐÍVES KUTATÓMUNKA EREDMÉNYEI.....	31
ÖSSZEGZÉS	39
IRODALOMJEGYZÉK	40
PEZIOME	43

BEVEZETÉS

A világ nyelvei között természetesen vannak olyan nagy nyelvek, melyeknek sok millió anyanyelvi beszélője van. De vannak kis nyelvek is, melyeknek alig néhány ezer vagy néhány száz beszélőjét tartanak nyilván. Minél kevesebb anyanyelvi beszélője van egy nyelvnek, annál nagyobb a valószínűsége, hogy a beszélői kétnyelvűek, vagyis arra kényszerülnek, hogy anyanyelvük mellett még (legalább) egy nyelvet elsajátítsanak. Ugyanakkor olyan nyelvek is vannak, melyeket hatalmas tömegek beszélnek második nyelvként (azaz anyanyelvük mellett). Angolul, arabul, spanyolul, franciául vagy oroszul sok milliónyian beszélnek anyanyelvük mellett. Minél elterjedtebb egy nyelv, s minél nagyobb azoknak a száma, akik idegen vagy második nyelvként beszélnek, annál kisebb szüksége van arra anyanyelvi beszélőinek, hogy további nyelveket sajátítsanak el (Cserniczkó szerk. 2010a: 7.).

Nyelv és társadalom összefüggése napjaink nyelvtudományának elfogadott megállapítása. Egyértelmű tény, hogy „nyelv nincs társadalmon kívül, s nyelv nélkül nincs társadalom. A nyelvhasználat szükségszerűen kötődik a társadalomhoz s a beszélőkhöz, s a társadalmi környezet – úgyszintén szükségszerűen – meghatározó befolyással van a mindenkori nyelvhasználatra” (Kiss 1995: 11).

Az emberek a különböző beszédhelyzetekben az anyanyelv más és más változatával élnek együtt. A nem falubeliekkel folytatott beszélgetésben, vagy a felsőfokú oktatási intézményekben, a társadalmi -politikai életben a magyar köznyelvet használják.

A nyelvhasználat viselkedésforma is egyben. A mindenkori szituációhoz, a beszédkörülményekhez igazodva nyelvi elemek közül választunk beszélőközösségi, interperszonális, formális és informális helyzetben egyaránt. A nyelvi elemek közötti választás divatkövetés. A nyelvi attitűd a nyelvhasználati formákhoz való szubjektív viszonyulást, egyes embereknek és emberek csoportjainak nyelvekkel, nyelvváltozatokkal, nyelvi jelenségekkel, elemekkel, illetőleg a nyelvhasználattal szembeni beállítottságát, az ezekről kialakult értékelő jellegű vélekedését jelöli. A beszélőnek tehát lehetősége van választani regiszterek, stílusárnyalatok, nyelvi formák között (Gréczi–Zsoldos 2011).

Nyelvhasználaton természetesen egy vagy több nyelv egymással igen bonyolult viszonyban lévő különböző változatainak, stílusainak és regisztereinek szóbeli és írásbeli használatát együttesen értjük, a szociolingvisztika azonban kitüntetett figyelmet szentel a beszélt nyelv szabályszerűséginek és jellegzetességeinek. Honnan van ez? Hivatkozás kell!

A munka tárgya és célja

Jelen munka a kárpátaljai Tiszaújlak településen élők nyelvhasználati szokásainak a bemutatására tesz kísérletet. A kutatás során megvizsgálásra kerül az adatközlők nyelvismerete, nyelvhasználati szokása, a különböző nyelvekhez fűződő viszonya.

A beszélő a kommunikációs helyzetnek megfelelően – tudniillik ahogyan helyesnek, célravezetőnek, következetesnek érzi, véli nyilatkozik meg nyelvileg, aszerint válogat a rendelkezésére álló nyelvi lehetőségekből. Választhatja a beszédhelyzettől a nyelvi ismereteitől függően egyik vagy másik nyelvet, használhatja a köznyelvet vagy valamely nyelvjárást, ilyen vagy olyan stílust, ezt vagy azt a szót, vagy kifejezést. A választás nem esetleges, nem véletlenszerű, hanem bizonyos tényezők irányítják. Sohasem szavak és kifejezések küzdenek egymással, hanem a beszélő válogat, választ tudatosan vagy nem tudatosan a nyelvi és társadalmi presztízs viszonyoknak megfelelően úgy, ahogy kommunikatív kompetenciája „előírja” a számára (Kiss 1995).

A munka célja megtudni, hogy milyen a Beregszászi járás Tiszaújlak településén élő adatközlők nyelvismerete, nyelvhasználati szokása és, hogy milyen nemzetiségűnek, anyanyelvűnek vallják magukat. A nyelvek ismeretén kívül a munka külön figyelmet fordít az orosz és ukrán nyelvből átvett kölcsönszavak ismeretére és használatára is.

Hipotézisek

A szakirodalom áttekintése és az előzetes megfigyelések alapján a tiszaujlaki lakosok nyelvhasználatára kapcsán a következő hipotézisek fogalmazhatók meg:

- Tiszaújlak lakossága többnyelvűnek tekinthető, ahogyan a kárpátaljai magyar kisebbség általánosságban is;
- a településen a magyar nyelvi a dominancia jellemző, az itt élő lakosság túlnyomó többsége ugyanis magyar anyanyelvű, s a privát nyelvhasználati színtereken e nyelv használatát részesítik előnyben;
- az állam- és idegen nyelvek használata elsősorban a formális nyelvhasználati színtereken mutatkozik meg;

I. FEJEZET. NYELVHASZNÁLATI SZOKÁSOK KÁRPÁTALJÁN

A kárpátaljai magyar közösségben három nyelv használatos: a magyar, az ukrán és az orosz. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a kárpátaljai magyarság a három nyelv összes változatát használja a kommunikáció során. A két- vagy többnyelvű közösségekre általában jellemző, hogy mindkét nyelvükön kevesebb nyelvváltozatot használnak, mint az egynyelvűek (vö. pl. Gál 1979: 12), s minden bizonnyal a stílusváltozatokról is hasonló mondható el. Az első nyelven (L1) belül a kevesebb használt nyelvváltozat oka elsősorban az, hogy a nyelvhasználati színterek egy részét a másodnyelv (L2) uralja (lásd Cserniczkó 1998, Cserniczkó szerk. 2003: 68–83, Beregszászi–Cserniczkó 2004b: 55-70). Hasonló okok - azaz a kétnyelvű közösségek nyelvei között fennálló munkamegosztás - magyarázzák a másodnyelve(ke)n belül használt kevesebb nyelvváltozatot is.

„Az országhatár, illetve az ennek következményeként jelentkező több évtizedes kényszerű elzártság egyértelműen bizonyos nyelvi elkülönülést kiváltó tényező (az egyébként szinte teljesen magyar nyelvű közösségekben is)” - olvashatjuk a Trianon hatása a nyelvi változásokra című tanulmányban (P. Lakatos-T. Károlyi 2002: 244).

A kárpátaljai magyar nyelvjárások területileg szerves folytatásai a magyarországiaknak, ám azoktól megkülönbözteti őket: (1) szélesebb és gyakoribb használati körük; (2) nagyobb fokú konzervativizmusuk; illetve (3) a kontaktushatások markánsabb megléte (vö. Kiss 1994: 94, 1995: 194, Kiss szerk. 2001: 193–195). A kárpátaljai magyar nyelvhasználat (a magyarországi nyelvhasználókéhoz mérten) nagyobb fokú nyelvjárásossága a következő tényezőkből következik: (1) a kárpátaljai magyarok nagyobb része (71,7%-a) falun él (lásd pl. Cserniczkó 1998: 40-41, Molnár–Molnár D. 2005), ahol a nyelvjárás használata Magyarországon is elfogadottabb;

Alaktani szempontból jellemző a *-hoz/-hez* jelentésben használt *-nál/-nél* (Jóskáék eljönnek nálunk = hozzánk) (vö. Balogh 1993: 227, Kiss szerk. 2001: 293), illetve a hasonló *-nál/-nél* szerepében használatos *-tól/-től* (Sanyitól nagyobb = Sanyinál). Egy részük (elsősorban a Beregszászi és a Nagyszőlősi járás) az ún. *süksük-ölő*, ill. *szukszük-ölő* nyelvjárásokhoz tartozik (mi kinyissuk az ajtót, mi elhalasszuk a döntést) (Lizanec-Horváth 1982: 17, Kiss szerk. 2001: 293).

II. FEJEZET. A MAGYAR NYELV HASZNÁLATA KÁRPÁTALJÁN

Az 1991-ben függetlenné vált Ukrajnában a nyelvek státusáról, használatáról közvetlenül a következő dokumentumok rendelkeznek: Ukrajna Alkotmánya (1996), Ukrajna törvénye az Ukrán Köztársaság nyelveiről (1989), Ukrajna nemzetiségi jogainak nyilatkozata (1991), Ukrajna törvénye a nemzetiségi kisebbségekről (1992), Ukrajna törvénye a helyi önkormányzatokról (1997), valamint elvileg a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája.

Az oktatás nyelvének megválasztása elidegeníthetetlen jog (25. cikkely). Ezzel a joggal azonban ideális esetben is csak maximum a középiskola befejezéséig élhetnek a kisebbségi polgárok. A törvény 29. cikkelye értelmében Ukrajnában a felső- és középfokú oktatási intézményekbe felvételizők ukrán nyelvből tesznek felvételi vizsgát, és csak a nemzeti kádereket képző oktatási intézményekbe felvételizők tehetnek anyanyelvből vizsgát.

Az ukrán nyelv Ukrajna függetlenné válása óta fokozatosan államnyelvi státusba került, az orosz azonban – annak ellenére, hogy az alkotmány és a nyelvtörvény is számos helyen kiemelten mint hivatalos funkciókban is használatos nyelvet is említi – az ukrán terjeszkedésével párhuzamosan szorul vissza az állami, hivatali szférából, amit minden bizonnyal hamarosan törvényi eszközökkel is szentesítenek. Erre enged következtetni, hogy egyre többször esik szó a sajtóban a nyelvi helyzetről, a nyelvek státusáról, és egy új nyelvtörvény elfogadásának gondolata is megfogalmazódott mind a kormány, mind pedig az ellenzék részéről. Így Ukrajnában nyílt ellentét alakult ki az ország közel egyharmadát kitevő orosz kisebbség és a nemzeti (nyelv)politikát preferáló kormány között.

Ahhoz, hogy kiderüljön, Ukrajnában a magyar nyelv helyzete melyik fokozatnak felel meg, a következő, az országban használatos nyelvek státusát közvetlenül befolyásoló dokumentumokat kell megvizsgálunk: – Ukrajna Alkotmánya (1996);^{3/4} 1 – Ukrajna törvénye az Ukrán Köztársaság nyelveiről (1989); – Ukrajna nemzetiségi jogainak nyilatkozata (1991); – Ukrajna törvénye a nemzetiségi kisebbségekről (1992); – Ukrajna törvénye a helyi önkormányzatokról (1997); – Ukrajna törvénye az általános középfokú oktatásról (1999); – A Regionális és Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája (2003); – Ukrajna Alkotmányának 10., 11., 12., 24., 53., 92., 103., 127. és 148. cikkelye tartalmaz a nyelvekre vonatkozó tételeket.

Az Ukrajnában élő magyar nemzetiségűek 96,8% -a, a magyar anyanyelvűeknek pedig 98,2% -a egyetlen régióban élt: Kárpát - alja területén. Ebben a régióban az ukránok

(80,5%) után a magyar nemzetiségűek alkot - ták a legnagyobb közösséget (151 516 fő, 12,1%) (Molnár–Molnár D. 2005: 20 –21). A magyar anyanyelvűek száma 158 729 fő, aránya 12,7% volt 2001 -ben. A magyar anyanyelvűek száma 7 213 fővel haladta meg a magyar nemzetiségűek számát (Molnár 2009: 202).

Az is előfordul, hogy a magyarok nagy része vegyes házasságot köt. Tátrai (2017: 26) szerint 1996 és 1999 között a magyarok 19–24%-a kötött vegyes házasságot, míg a 2001-es népszámlálás adatai alapján a magyar részvételi házasságok 27,6%-a volt nemzetiségileg vegyes (Molnár 2015: 59)

Kloss (1967: 15) a kisebbségi nyelvek státusának öt fokozatát különböztette meg: A kisebbségi nyelv országos méretekben hivatalos nyelv. A nemzetiség nyelve egy nagyobb regionális vagy közigazgatási egység (pl. országrész, tartomány, autonóm terület, megye) hivatalos nyelve. A kisebbségi nyelv használatát hatóságilag engedélyezik a közoktatásban, nyilvános hirdetésekben, bár a nyelvnek nincs hivatalos státusa.

Az állami dokumentumokat, okmányokat ukrán nyelven fogadják el és teszik közzé, alsóbb szinteken is, ám itt szükség esetén más nemzetiségi nyelveken is publikálják. A hivatalos úrlapok ukrán vagy ukrán-orosz nyelvűek (10. cikkely). A hivatali és munkahelyi adminisztráció nyelve az ukrán, de a nemzetiségi többségű területeken a nemzetiségi nyelvet is lehet az ukránnal párhuzamosan használni (11. cikkely).

2.1. A magyar, mint anyanyelv az oktatás rendszerében

A magyar nyelvű oktatásnak nagy hagyományai vannak a mai Kárpátalja területén: akkor is működtek itt magyar iskolák, amikor a régió Csehszlovákiához vagy a Szovjetunióhoz tartozott (Csernicskó 2012, 2013). Azonban az is előfordul, hogy nem minden magyar tanulhat akár egy középiskolában, vagy egy egyetemen a saját nyelvén, hanem már csak az államnyelvet tanulhatja ott, ami az ukrán . A többségi nyelven tanulók mondhatni nagy része saját akaratából választotta azt, hogy az államnyelven folytatja tovább tanulmányait .

Az anyanyelven történő oktatás rendkívül részleges faktort ölel fel egész Kárpátalja területén. A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola 1996-os megalapítása után 2001-ben bocsátotta ki első végzőseit (Beregszászi–Csernicskó–Orosz 2001: 53–58, Orosz 2005: 178).

Bonyolítja a helyzetet, hogy bár a dokumentumok szerint a magyar többségű településeken a magyar nyelv az ukrán mellett a hivatali szférában is használható lenne, a gyakorlatban erre csak kivételesen adódik lehetőség (Beregszászi–Csernicskó 2004a, Karmacsai 2003, Márku 2003)

2.2. Nyelvhasználat, identitás

A nyelvi identitás, nyelvi azonosságtudat fontos összetevője, hogy miként kötődünk anyanyelvünkhöz, szülőföldünkhöz. A magyar identitásnak a felvilágosodás óta egyre fontosabb, mára a legfontosabb összetevője az anyanyelv. Mintegy 14 millióan beszélnek magyarul, többen, mint amennyien az ország határain belül élnek.

A nyelvi identitás egy adott nyelvvel – tágabb értelemben az adott nyelven beszélő közösséggel, másképpen egy nyelvközösséggel, történelmi szempontból nézve egy nemzettel – való azonosulást jelenti. Gondolkodásunk, fogalmaink a nyelv segítségével kaphatnak formát. Ha ennek gyakorlásában bármi megakadályoz bennünket (külső korlátozás, hátrányos helyzet, mindaz, ami közvetve vagy közvetlenül korlátozza a kifejezés természetességét), az az ember személyiségét, lelkületét érinti hátrányosan.

A nyelvi identitást nem csak egy másik nyelv vagy az anyanyelv más változatai befolyásolhatják. A nyelvhasználatra hat a média nyelvi normája, az, ahogyan a műsorvezetők, a nyilvános megszólalók beszélnek. A tömegkommunikáció is átformálhatja a szavak, kifejezések jelentését. Emellett bizonyos tartalmak elhallgatása, felerősítése vagy sulykolása, a gondolkodás, a beszéd és az identitás manipulációja a tömegkommunikációban alkalmazott közvélemény-formáló és tömegirányítási eszköz. Mindezzel megtörténhet a gondolkodás, a beszéd és ezzel együtt az identitás manipulálása is. Nincs olyan szabad tájékoztatási rendszer az egész világon, amely mindettől mentes lenne. Főképpen totalitárius rendszerekben alakul ki a hatalom részéről a nyelvhasználat irányítására való törekvés, de az egyén szabad nyelvhasználata, a nyelvi identitás megőrzése a demokratikus társadalmakban is az egyének tudatosságán is múlik (https://nat2012.nkp.hu/tankonyv/magyar_nyelv_11/lecke_01_004).

2.3. A magyar nyelv és magyar nyelvközösség jogi helyzete Kárpátalja területén

A magyar anyanyelvűek közössége – kisebb, eltérő történetű csoportokat leszámítva – a Kárpát-medencében, a Magyar Királyság állami területén élt a 10. század óta 1920-ig. Másként fogalmazva: a Kárpát-medencei magyar nyelvterület legnagyobb része túlnyomóan magyar nyelvű volt a honfoglalás óta.

A népszámlálási adatok is tartalmazzak a nyelvtudásra vonatkozó adatokat. A két legutóbbi cenzust 1989-ben és 2001-ben rendezték Ukrajnában. Az 1989. évi szerint a Kárpátalján élő magyarok 46,3%-a felelte azt a kérdezőbiztosnak, hogy anyanyelvén kívül nem beszél más nyelvet. 2001-ben ez az arány 41,3%-os volt. Ám igazából az érdekes, hogy míg húsz évvel ezelőtt a magyaroknak mindössze 11,4%-a beszélt ukránul, 2001-re

ez az arány 46,7%-ra emelkedett. Jelentősen csökkent viszont eközben azoknak a kárpátaljai magyaroknak az aránya, akik anyanyelvükön kívül oroszul is beszélnek. 1989-ben még 42,2% beszélt oroszul, 2001-ben ellenben már csak 30,5%. A 2001-es census adatai szerint Kárpátalja lakosságának mindössze 37%-a beszélt anyanyelvén kívül még legalább egy nyelvet. (Csernicskó, 1998, 33.).

„A mai Kárpátalja területén élő magyarság a 20. század végéig viszonylag homogén tömböt alkotott, de az összefüggő településterület máig sem szakadozott szét teljesen. A 20. századot megelőzően a magyar és szláv etnikum eltérő életmódja miatt a magyar és a szláv településterület csak keskeny sávban fedte egymást [...]. A megye déli, síkvidéki sávját benépesítő magyarság összefüggő településszerkezete tulajdonképpen csak az 1920–1930-as években kezdett jelentősen felhígulni, részben a tudatos betelepítés, részben a spontán betelepülés következtében” (Csernicskó 1998: 34).

Az egyes államok nyelvjoga között hatalmas eltérések vannak jelen. Egyik legfontosabb különbség az államok között, hogy mennyi hivatalos nyelvet, illetve államnyelvet ismernek el. Ami a magyar nyelv mostani jogi helyzetére vonatkozik, abban merül ki, hogy három térségben kell igazán vizsgálni: Magyarországon; Az egykori történelmi Magyarország területén belül; A nagyvilágban A magyar nyelv szempontjából a XX. század minden értelemben nagyon nagy változást hozott magával, ugyanis itt a magyar nemzetnek a megváltozott helyzete a korábbiakkal ellentétben törésszerű változásokat indított el.

A XX. század elején megtörik ez a folyamat. Az egységesülést elkülönülés váltja föl, a magyar nyelv területileg és az anyanyelvű közösségek aránya tekintetében is teret veszít; a korábbi presztízs negatív értékelésbe, elmarasztalásba, megbélyegzésbe csap át, a nyelvre is kihat a szomszéd nép történelmi tudatának magyarellenessége; a hátrányos megkülönböztetés, a tiltás, a megfélemlítés és a megalázás miatt az anyanyelvi beszélők nyelvi hűsége is meginog. Az anyaországban is többen a nemzettudat és a nyelvi öntudat zavarait észlelik” (Péntek János: Gondolatok a magyar nyelv mai helyzetéről. Magyar Nyelv, 1998, 44–45).

A kevésbé használt nyelvek jövője nagyban függ attól, hogyan viszonyulnak hozzá az azt beszélők, és mennyire tartják azt fontosnak. A szaknyelvek sorsa pedig az értelmiség kezében van, tehát ez már az ő jövőjük, hogy mennyire művelik, és szeretik azt.

Egyre gyakrabban tapasztalhatjuk anyanyelvünk helyzetének bizonyos mértékű degradálódását és degradálását. Helyenként anyanyelvűségünk szűkülését okozzuk például az angol nyelv megokolatlan szerepeltetésével, s ezzel még többnyelvűsödésünk is az idegen egynyelvűsödés irányába hathat” (Ágoston 2008: 3).

III. FEJEZET. A KÁRPÁTALJAI MAGYAR NYELVHASZNÁLAT SAJÁTOSSÁGAI AZ ÚJLAKI KÖZSÉGBEN

A nyelvi helyzet (vagy másként nyelvi környezet) azoknak a társadalmi, gazdasági, politikai, kulturális és természetesen nyelvi tényezőknek az összessége, amelyek egymással szoros összefüggésben meghatározzák, hogy egy-egy közösség megtartja-e nyelvét, vagy pedig (egy folyamat eredményeként) nyelvet cserél (Haugen, 1972).

A kárpátaljai magyarok, ezen belül érintem itt az Újlaki községet három nyelv közül, és azok változatai közül választhatnak. Vannak olyan helyzetek, amikor az ukránt, a magyart, vagy épp az oroszot használják, de előfordulnak olyan szituációk is, amikor ezeket vegyesen használják. Mivel a kárpátaljai magyarok többnyelvű környezetben élnek, illetőleg párhuzamosan több nyelvet is használnak kommunikációs céljaiknak megfelelően, a nyelvek érintkezése hatással van magyar nyelvhasználatukra. A nyelvek közötti érintkezés legszembetűnőbb hatása a szókölcsönzés (Haugen 1950).

Ez a leginkább vizsgált területe a kárpátaljai magyar nyelvhasználatnak. Rengeteg olyan ukrán, orosz nyelvből kölcsönzött szó él a mai napig a magyar nyelvhasználatban, amelyet most is használnak az emberek a mindennapi életben is. Például: bánka (befőttesüveg), dovidka (igazolás), provodnyik (jegyellenőr), práva (jogosítvány). Ezekről a szavakról elmondható, hogy a kárpátaljai magyar közösségben általánosan ismertek, a beszélt nyelvben gyakran előfordulnak. Az írott nyelvbe, szépirodalomba nem, vagy csak stíluseszközként kerülnek be, a nyelvművelő irodalomban erősen megbélyegzettek (vö. Kótyuk, 1995; Horváth, 1998 stb.)

A kárpátaljai magyar közösség nyelvi helyzetét meghatározó legfontosabb tényezők áttekintése alapján azt a következtetést fogalmazhatjuk meg, hogy bizonyos faktorok a nyelvcsere, mások ellenben a nyelvmegtartás irányába hatnak. Azt is láthatjuk, hogy nyilvánvalóan vannak különbségek a magyar nyelv Magyarországon és Kárpátalján használt változatai között, ám jóval több a közös vonás. Ezek az eltérések a különböző társadalmi, politikai, gazdasági körülmények között élő nemzetrészek esetében természetesek (vö. Lanstyák 1995)

3.1. A kétnyelvűség meghatározása

Kárpátalja népességének egyik alapvető vonása a soknemzetűség, és ha megnézzük a 2001-es népszámlálás adatait, akkor láthatjuk, hogy több mint 100 nemzetiség él egymás mellett. Legnagyobb arányban az ukránok vannak jelen(81%), ezek után következnek a

magyarok(12,7%), majd az oroszok(2,9%), és a románok (2,6%) .(vö. Cserniczkó szerk. 2010b: 23). Ezek a nemzetiségek nyelvei hatnak egymásra, tehát befolyással vannak értelemszerűen a kommunikációra is. A Kárpátalján élő magyarok rákényszerülnek arra, hogy két nyelv közül váltogassanak, ez a bilingvizmus, kétnyelvűség.

Közösségi kétnyelvűség

A kétnyelvűségnek a közösség felőli megközelítésénél a különböző nyelvi csoportoknak az érintkezését vesszük alapul. Lanstyák kétnyelvű beszélőközösségnek tekinti az olyan közösséget, „amelyben a napi kommunikáció során két önálló nyelv használatos. Az ilyen közösségek nem minden tagja kétnyelvű, mégis tagjai a kétnyelvű beszélőközösségnek. Egyrészt azért, mert két nyelv használatának szabályait ők is ismerik (tudják, milyen beszédhelyzetben lehet magyarul megszólalni, s milyen beszédhelyzetben, nyelvhasználati szintéren kell(ene) a többségi nyelven), másrészt pedig azért, mert ők is a kétnyelvű anyanyelvátvaltozatot beszélnek, mivel ezt sajátították el anyanyelvként” (vö. Lanstyák 1993)

Bartha Csilla a következőképpen foglalja össze a közösségi kétnyelvűséget: „A közösségi kétnyelvűség tehát a kétnyelvű beszélőközösség tagjai részben rendezett, közösségi normák által „szabályozott” nyelvi gyakorlatának összefoglaló neve, vagyis nem kétnyelvűségi típus, hanem a szociolingvisztikai megközelítés számára az egyik legfontosabb vizsgálati keret” (vö. Bartha 1999)

Egy közösséget csak akkor tudunk kétnyelvűnek nevezni, amikor az emberek nagyobb része két vagy akár több nyelvet használ, ez a nyelv lehet bármelyik, akár az ukrán, akár a magyar, vagy az angol is.

A kétnyelvűség típusai:

A nyelvtudás szerint a kétnyelvűség lehet:

- 1) Teljes vagy akár perfekt- mindkét nyelvet az illető anyanyelvi szinten beszéli, és érti
- 2) Nem teljes vagy részleges – a teljéstől sokkal alacsonyabb a nyelvtudás szintje

A nyelvelsajátítás módja szerint lehet:

- 1) Természetes -az adott személy mindentől független, akár akaratán kívül sajátítja el a másodnyelvet, és beszéli is azt
- 2) Önkéntes- ez azt jelenti, hogy az alany önként tesz erőfeszítéseket a másodnyelv elsajátítására
- 3) Elrendelt -itt intézményes keretek között zajlik a másodnyelv elsajátítása, ilyen például az ukrán nyelv tanítása az iskolában, tehát kötelező megtanulni.

A kétnyelvűség meghatározása elég bonyolult feladat, nem lehet benne általánosságban beszélni. A funkcionális meghatározás szerint „A kétnyelvűség két (vagy több) nyelv rendszeres használata, kétnyelvűek pedig azok az emberek, akiknek mindennapi életük során szükségük van két (vagy több) nyelvre, és ezeket használják is” (Grosjean 1982: 51, idézi: Bartha 1999: 38).

A kódváltás és szókölcsönzés fogalma

Kárpátalján a kétnyelvűséget többnyire funkcionalista megközelítésből vizsgálták, abból a megállapításból kiindulva, hogy egy közösséget akkor tekinthetünk kétnyelvűnek, ha tagjai kommunikáció közben két vagy több nyelvet rendszeresen használnak (Csernicskó szerk. 2003: 30). Ennek megfelelően a kétnyelvű beszélők nemcsak egy nyelv változatai közül választhatnak, hanem az ő általuk elsajátított két vagy akár több nyelv közül is, és ezt a folyamatot nevezi a szakirodalom *nyelvválasztás*-nak, vagy akár *kódválasztás*-nak. Kisebbségi, nemzetiségi területeken ezek az emberek családi és baráti körben rendszerint az anyanyelvüket, hivatalos környezetben pedig a hivatalos államnyelvet használják (Csernicskó szerk. 2003: 84).

A kódváltás François Grosjean meghatározása szerint két vagy több nyelv váltakozó használata egy megnyilatkozáson, vagy társalgáson belül, amely alakilag lehet egyetlen szó, kifejezés vagy mondat (Grosjean 1982: 145, Bartha: 1999: 119). A kódváltás funkciója szerint lehet kontextuális, metaforikus és szituatív is. Ha megnézzük a kontextuális kódváltást, akkor az a beszélő nyelvi ismeretétől, nyelvi jártasságától függ, míg mondjuk a szituatív, mint a neve is mutatja, a kommunikációs helyzet nem nyelvi körülményeitől, ilyen a beszédpartner-csere akár. A metaforikus kódváltás a bizalmasság, nyomatékosítás céljából jön létre .

A nyelvek közötti érintkezés legszembetűnőbb hatása a szókölcsönzés. Trudgill meghatározása szerint „az a folyamat, amelynek során a kétnyelvű beszélők az egyik nyelvükből való szót használnak a másik nyelvükben, és ezek a kölcsönzések az utóbbi nyelvnek is szerves részévé válnak” (Trudgill 1997: 41). A magyar szakirodalom a kölcsönzésnek 5. típusát tartja számon (Csernicskó–Hires 2003: 125–138)

1. *Közvetlen kölcsönzés*- a másodnyelvi szónak eredeti hangalakjában történő átvitele.
Pl: bulacska (zsömlé)
2. *Hangalakkölcsönzés* – az adott szó csak az első nyelv használatában ismeretes, de a másodnyelvre jellemző hangalakban használják. Pl: Referát (referátum)

3. *Hibrid kölcsönszavak*- összetett szó, amelynek az egyik tagja a közvetlen kölcsönszó, a másik tagja első nyelvi szóval van helyettesítve. Pl: szesztra (nővér)
4. *Jelentéskölcsönzés*- a másik nyelv hatására egy adott szó jelentése új jelentéssel bővül, ilyen például a csenget, másképp mondva telefonál.
5. *Tükörszavak vagy tükörkifejezések* -fordítás útján jönnek létre, pld: átfordít vagy lefordít.

Számos ukrán és orosz nyelvből származó kölcsönszó él a helyi magyar nyelvhasználatban, mint például:

bánka 'befőttesüveg' < ukr. банка, dovidka 'igazolás' < ukr. довідка, elektricska 'villanyvonat (a magyarországi HÉV-nek megfelelő helyközi vonatjárat)' < ukr. електричка, grecska 'hajdinakása' < ukr. гречка, gripp 'influenza' < ukr. грип, májka 'trikó, atlétatrikó' < ukr. майка, ocsered 'sor, sorbanállás' < or. очередь, pácska 'csomag' < ukr. па́чка, paszport 'személyazonossági igazolvány' < ukr. паспорт, szosziszki 'virslis' < ukr. сосиска, sztolova 'étkezde, kifőzde' < ukr. столова, váfli 'ostya, nápolyi' < ukr. ва́фля stb.

Ezekről a szavakról elmondható, hogy a kárpátaljai magyar közösségben általánosan ismertek, a beszélt nyelvben gyakran előfordulnak (Márku 2013: 240–243).

3.2. Nyelv és azonosságtudat a kárpátaljai magyarság körében

A kárpátaljai magyar községben az anyanyelv a nemzeti tudat meghatározó függvénye. Emellett a magyar nyelvnek meghatározó regionális szerepe van, és nem mellesleg a lokális identitás kifejezésében is meghatározó. A regionális (azaz kárpátaljai) identitás szimbóluma mellett a lokális (települési) azonosságtudatnak is szerves része lehet a helyi nyelvváltozat. A szülőfalu nyelvjárásának használata összeköti a település lakóit, egyfajta együvé tartozást fejez ki. A családon, szűk csoporton belül a helyi nyelvhasználati jegyek természetesen, a köznyelvet a csoporton kívüliekkel, a formális helyzetekben használják.

Figyelembe véve a nyelv és azonosságtudatot, megállapítható, hogy olyan beszédközösségekről van szó, amelynek tagjai a mindennapi beszédtevékenységük során váltakozva két nyelvet használnak: az anyanyelvüket elsősorban, és másodsorban pedig annak az államalakulatnak a nyelvét, amelyben élnek ők.

A kárpátaljai magyar lakosság nyelv- és nyelvváltozat-választása nagyon sok mindentől függ. A kérdés kutatásának gazdag irodalma van nemcsak a magyar, hanem a szláv nyelvészetben is. A beszédhelyzet-típusokat az orosz szociolingvisztika nyelvhasználati szintérnek nevezi. Gyeseerijev (1977: 222) az orosz irodalmi nyelv 20

nyelvhasználati színterét (сфера использования языка) különíti el: az oroszok az oroszul beszélő közösségek tagjaival, a más nyelvet beszélő közösségek tagjaival, hivatalos levelezésben, elemi iskolai oktatásban, a középiskolai oktatásban, a szakiskolai oktatásban, a felsőoktatási intézményekben, az állami életben, törvényalkotásban, a hivatalos ügyintézésben, a társadalmi-politikai életben, műszaki szférában, a szépirodalomban, a sajtóban, a rádióban és a televízióban, a művészeti szférában, a népművelésben, a filmművészetben, a tudományos élet területein, a kulturális életben (idézi Horváth 2007: 41)

Avrorin (1975: 83) a nyelvhasználat következő színtereit különíti el: a) gazdasági tevékenység; b) társadalmi-politikai tevékenység; c) a mindennapi élet szférái; d) közoktatás; e) szépirodalom; f) média; g) művészet; h) népköltészet; i) tudomány; j) hivatalos ügyintézés; k) magánlevelezés; l) egyházi élet. A különböző társadalmi szférákban, nyelvhasználati szituációkban más nyelv(ek)et, ill. a nemzeti nyelv különböző változatait használják a többnyelvű közösségek többségi és kisebbségi tagjai.

A nyelv választást több tényező együttes hatása is nagyban tudja befolyásolni, ilyen például a lakóhely, környezet, a család, amely ugye mindennek a megalapozója, és a nyelvhasználati szintér is egyaránt.

A szórványban élő magyarság

Az egynyelvű településeken szinte egyértelmű a nyelv választás: vagy mindenki a magyar nyelvet beszéli, vagy mindenki az ukrán nyelvet. A kérdőívem készítése során feltettem azt a kérdést, hogy a legtöbben melyik nyelvet beszélik, az ukránt vagy a magyart, és meglepően a válaszok 50-50 arányban voltak.

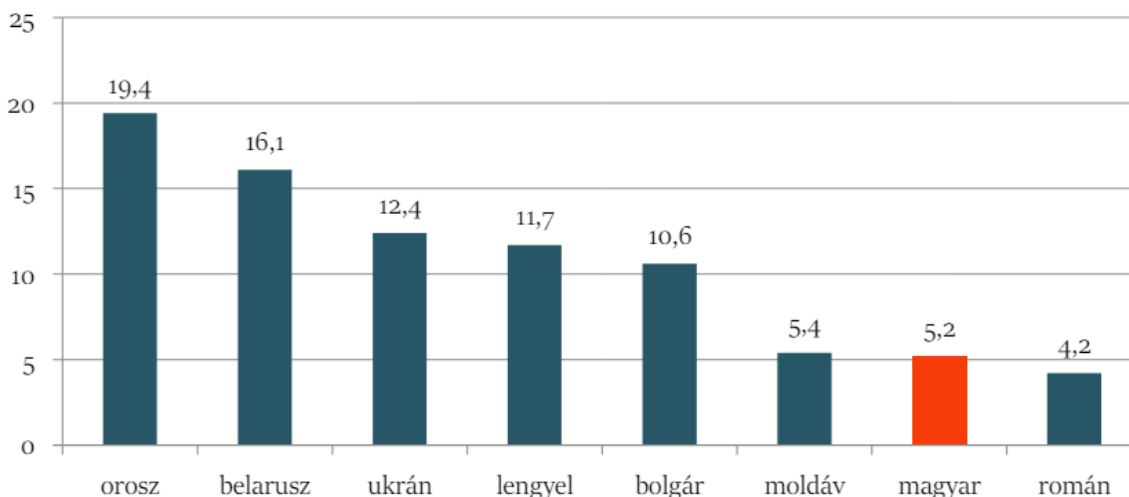
Ha megfigyeljük a Nagyszőlősi, Beregszászi, illetve a Munkácsi vagy az Ungvári járás térségeit, akkor azt láthatjuk, hogy a legtöbben még mai napig a magyar nyelvjárás köznyelvi változatával élnek együtt, és ezt is beszélik a család, a szomszédok, vagy a barátok körében is egyaránt.

IV. FEJEZET. A MAGYAR NYELV A KÁRPÁTALJAI OKTATÁSBAN

A magyar nyelvű oktatásnak nagy hagyományai vannak a mai Kárpátalja területén: akkor is működtek itt magyar iskolák, amikor a régió Csehszlovákiához vagy a Szovjetunióhoz tartozott (Cserniczkó 2012, 2013). A független Ukrajna is lehetővé tette a magyar nyelvű oktatási rendszer működését, sőt fejlődését (6. ábra, Beregszászi–Cserniczkó–Orosz 2001, Cserniczkó 2012, 2013, Cserniczkó–Orosz 2019, Orosz 2012). A 2019/2020. tanévben Kárpátalján 97 magyar nyelven (is) oktató iskolában közel 16 ezer gyermek tanult magyar nyelven. Az anyanyelven történő oktatás rendkívül lényeges faktor a kárpátaljai magyar oktatásban.

Mivel a felsőoktatás nyelve a Szovjetunióban az orosz volt, a szláv nyelvűek előnyösebb helyzetben voltak (Orosz 2005, 2019). A 2001-es census adataiból jól látható, hogy az orosz nemzetiségűek körében volt a legmagasabb a felső végzettséggel rendelkezők aránya Ukrajnában, és a nem szláv (moldáv, magyar, román) nyelvet beszélők között pedig a legalacsonyabb. A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola 1996-os megalapítása után 2001-ben bocsátotta ki első végzőseit (Beregszászi–Cserniczkó–Orosz 2001: 53–58, Orosz 2005: 178)

A felső végzettséggel rendelkezők százalékos aránya Ukrajnában nemzetiségek szerint a 2001-es census adatai alapján:

Forrás: Cserniczkó et al. (2020a: 16).

V. FEJEZET. A KUTATÓPONT BEMUTATÁSA

5.1. Tiszaújlak rövid történelme

Tiszaújlak egy városi jellegű település, amelyről már 1304-ben is találhatunk feljegyzést WYLAK néven. A település a történelem során rengeteg dolgon ment keresztül. Itt működött a Kamarai Sóhivatal, amely azt jelentette, hogy a Szlatináról kibányászott só elosztását itt végezték el. Emellett fontos fafeldolgozó településként is funkcionált.

Azonban voltak rossz dolgok is, és sajnos a Tisza nem kímélte az embereket, amikor kiöntött.

1939-ben a Csehszlovák Köztársaság visszaadta Kárpátalját Magyarországnak, ám a második világháború erősen rányomta a bélyegét erre az időszakra.

1944 novemberében a Sztálini-terror jelen volt Tiszaújlakon is, nem kímélve ezzel az embereket sem. Ekkor a településről 144 embert hurcoltak el, ebből 23 soha már nem térhetett haza.

5.2 Tiszaújlak nyelvi háttere

Vallások nyelvei

Tiszaújlakon jelenleg öt vallási felekezet található meg, négynek van saját temploma, de viszont a Jehova tanúi felekezet imaházban tartja az istentiszteleteket.

A legtöbb híve a római katolikus egyháznak van, majd ezt követi a görögkatolikus, ezután jön a református, az ortodox, és végül, de nem utolsó sorban a Jehova tanúi.

1. ábra. A tiszaújlaki római katolikus templom

A község első római templomáról 1332-ben találnak csak említést az okmányokban. 1788-ban épült fel a mai barokk stílusú Szent-Ilona tiszteletére épült templom. 19. században épült a klasszicista stílusú tornya, a kapuja felett pedig a Szentháromságot ábrázoló szobordíszítést találunk. A belső részeket falképek díszítik, mint nagyon sok más katolikus templomban, innen sem hiányozhatnak. Belülről a templomot 1995-ben újítták fel, ami azt jelenti, hogy most 29 éve.

2. ábra. A tiszaiújlaki görögkatolikus templom

1806-ban épült, mégpedig klasszicista stílusban. Ennek falain már nincsenek díszítések, a tornya pedig kétszintes, a tetején egy nyolcszögletes süveggel díszítve. Titulusa: az Úr mennybemenetele templom. Az ortodox felekezet ezután kezdett új templom építésébe, amely a közelmúltban készült el.

3. ábra. A tiszaiújlaki református templom

1650-ben alapították. A legelső templom a jelenlegi Rákóczi úton épült, torony nélkül, azonban egy 1701-ben történő tűzvész elpusztította. De a gyülekezet tagjai, akik akkor már azért jelentősebb létszámban voltak, olyan kb 70-80 fő ezt újjáépítették. Megvásárolták azt az épületet, amelyet a község akkor sóraktárnak használt. Majd 1903-ban kibővítették, és egy tornyot építettek felé. Az építés 1905-ben fejeződött be . Tiszaújlakot három nagy jelentős árvíz is pusztította : 1913-ban volt az első, 1933-ban a második, és 1947. december 30-án a harmadik.

Az utóbbiban 8 ember vesztette életét. Az 1933-as árvíz idején dőlt össze a parókia, de azt újra is építették. 1988-ban volt utoljára nagyobb felújítás. A harangokat Egry Ferenc készítette Kisgejőcön.

1806-tól napjainkig a teljes könyvelés megtalálható a gyülekezetben (anyakönyvek, jegyzőkönyvek, pénztári könyvek). A keresztlőkancsót 1717-ben „Szentzi Ferenc Úr élete párjával, Kismarjai Erzsébet asszonnyal ajándékozta” a tiszaujlaki gyülekezetnek.

5.3. Emlékhelyek

4. ábra: A sóház

A sóház Tiszaújlak egyik meghatározó szimbóluma, és fontos emlékműve is egyben .

1417-ben alapította Zsigmond király, ekkor már sóraktárként és eloszlóként is üzemelt. A sóházból szárazföldi közlekedéssel folytatódott a só útja a végső felhasználási színhelyéig.

A Tiszaújlaki sóház a település központjában található. Az objektum alapja elnyújtott téglalap alakú, egyemeletes, kontyolt nyeregtetős, napjainkban palával fedett épület. Mai formája alapján nehezen lehet meghatározni, hogy tartalmaz-e középkori sóházból megmaradt elemeket. Utcára néző homlokzatának minden ablakát befalazták vagy megnagyobbították. A sóházat ma is turista látványosságként tartják számon.

Azonban megfigyelhetjük, hogy napjainkban az épület eléggé elhanyagolt állapotban van. A falára mint látható a KMKSZ márványtáblát állított, ezzel is a tiszteletet kifejezve Esze Tamás előtt. A táblán a következő sorokat tekinthetjük meg: „Ebben az épületben sóház volt, melyet 1703. május 24-én 7 órakor reggel 2 gyalogos csapattal és 40 lovassal ESZE TAMÁS kuruc vezér megtámadott. A 14 muskétásból és egy hadnagyból álló őrségből négyet levágtak, a többi közéjük esküdött.”

Az elmúlt évek során szinte már-már hagyománnyá vált, hogy a falu lakói összegyűlnek, és minden évben megkoszorúzzák az Esze Tamásnak állított emléktáblát.

5.4. Oktatási intézmények nyelvi helyzete

A községnek két különálló oktatási intézménye van:

A 2. sz. magyar és az 1. sz. ukrán tannyelvű. Az ukrán tannyelvű középiskolában érettségizők többnyire az Ungvári Nemzeti Egyetemre jelentkeznek, de néhányan a beregszászi II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolát választják.

5. ábra: 1. számú Ukrán Középiskola

6. ábra: A 2. sz. Széchenyi István Középiskola 1. szárnyának épülete (2006)

1998-ban a magyar iskola romos épületei már szinte életveszélyessé váltak, ezért a helyi óvoda épületeibe költöztek át, ahol csak mindössze hét tanterem állt rendelkezésre a 11. osztály akkor 270 tanulója. 2006-ban hivatalosan is átadták a felújított iskolaépület első szárnyait, majd szeptember 1-jei kezdettel az elsősök újra birtokba vehették az iskolát. Azóta már készen lett a második szárny is, étkezdével együtt, és megvan a harmadik is.

VI. ÚJLAK NYELVI TÁJKÉPE

Nyelvi tájképét tekintve nehéz meghatározni, hogy hova sorolható. Rengeteg ukrán és magyar felirat is megfordul benne, de túlnyomó részt inkább az ukrán dominál. A roma közösség nyelve itt nem jelenik meg, pedig a város túlnyomó többségét a romák teszik ki.

A kárpátaljai magyarok nyelvválasztási stratégiáiról a különböző nyelvhasználati szintereken Csernicskó István és a Hodinka Antal Intézet munkatársai végeztek felméréseket. Egy 1998-as felmérés során Csernicskó másféle csoportosítást alkalmazva, három nyelvhasználati szintéren vizsgálta a nyelvválasztási szokásokat: magánszféra, közéleti- és hivatalos szintér. A kapott eredmények alapján a magyar nyelv dominanciája figyelhető meg a magánszférában. A közéleti szintereken három nyelv dominál (magyar, ukrán és orosz). A magyar nyelv használati aránya legkisebb a hivatalos szférában (Csernicskó szerk. 2003: 68–83). Karmacsi Zoltán a tiszaujlaki lakosok nyelvválasztási szokásait vizsgálva szintén hasonló eredményeket kapott: az informális szinterektől (család, barátok, vallás stb.) a formális nyelvhasználati szinterek felé haladva a magyar nyelv használatának dominanciája fokozatosan csökken az ukrán nyelv használatának javára (Karmacsi 2003: 74–82).

Tiszaújlak helyei, nevezetességei

7. ábra: A település névtáblái.

Ezt a táblát akkor láthatjuk, amikor beérünk Tiszaújlakra.

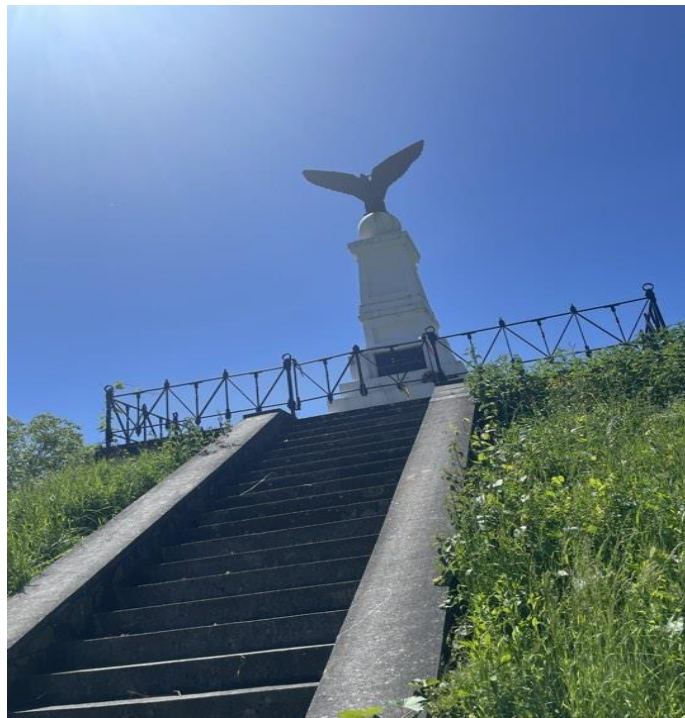
Ez Újlak másik táblája, amely szintén nagy látványosság, és rengeteg fotó helyszíne

A Turul-emlékmű, Turulmadaras Rákóczi emlékmű, vagy Turulos emlékmű Tiszabökény, Tiszaújlak és Tiszabecs határában, a Tiszabökényhez tartozó földeken, egy mesterséges halom tetején áll, mely a kuruc csapatok 1703. július 14-én, a Tiszaújlak-Tiszabecsi révnél vívott első győztes csatájának állít emléket. Az emlékművet eredetileg 1903-ban, a Rákóczi-szabadságharc kezdetének 200. évfordulója alkalmából építették Nagy Sándor tb.

Szatmár vármegyei főjegyző javaslatára, aki az 1903. május 21-i Szatmár vármegyei törvényhatósági ülésen feltette a kérdést: „Ha emlékkő áll a Rákóczi szabadságharc leáldozásának helyén, hát akkor az első győzelem napja maradjon emléktelen? Ünnepet Rákóczinak!” Az emlékművet 1945-ben a szovjethatalom első esztendejében lerombolták, majd – évtizedekig dédelgetett tervei eredményeként, – Bíró Andornak, a tiszapéterfalvai Határőr Agrárcég-Kolhoz elnöke fáradozásainak köszönhetően sikerült újraállítani, és a tiszabecsi csata 286. évfordulója alkalmából 1989. július 16-án felavatni. Ettől kezdve minden évben megtartják a Turul-ünnepséget, a kárpátaljai magyarság találkozóját, melyek színvonalas megszervezésében és lebonyolításában a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség vállal vezető szerepet.

8. ábra Turul emlékmű (Saját készítésű fotó)

9. ábra: A turulmadár szobra (Saját készítésű fotó)

Az 1903. szeptember 20-án felavatott Rákóczi emlékmű turulmadara, 1945-ig álló Tiszaújlaki Turul emlékmű turulmadara, jelenleg az ungvári vár udvarán van felállítva.

10. ábra: Útjelzőtáblák Tiszaújlakon (Saját fotó)

11. ábra: Üzlet Tiszaújlak központjában (Saját fotó)

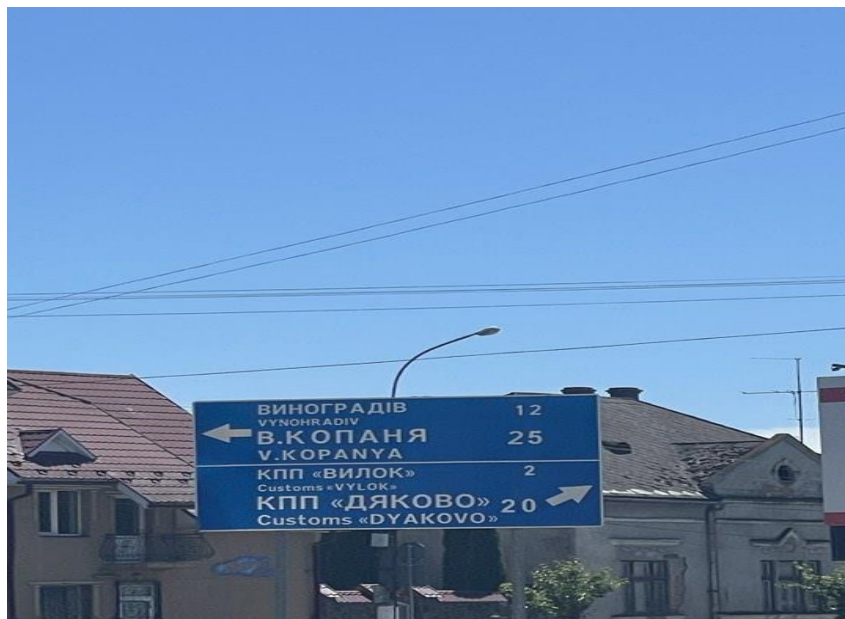

Az üzlet Tiszaújlak központi részében található meg . Egy újonnan nyílt bolt, mondhatni egy kiskereskedés egyben . Nagyon sok minden fellelhető benne , és az árak is kedveznek az embereknek . Több újlaki lakost megkérdezve (10ember) ez a kedvenc üzletük.

12. ábra: Tiszaújlak határátkelőhelyénél található plakát (Saját fotó)

13. ábra: Tiszaújlakon található útjelző-tábla

A tábla Tiszaújlak központi részében található, egy útkereszteződés előtt . Mint láthatjuk , az útírányt mutatja ,szintén ukrán felirattal ,megtalálva rajta ,mi mennyi km-re található Újlaktól.

16. ábra: Esze Tamás emléktábla az egykori sóház falán

Ahogy a sóházon álló emléktábla is fogalmaz: „Ebben az épületben sóház volt, melyet 1703. május 24-én reggel 7 órakor 2 gyalogos csapattal és 40 lovassal Esze Tamás kurucvezér megtámadott. A 14 muskétásból és egy hadnagyból álló őrségből négyet levágtak, a többi közéjük esküdött.”

17. ábra: Tiszaújlak egyik főutcája

18. ábra: A Tiszán átívelő, kulcsfontosságú híd.

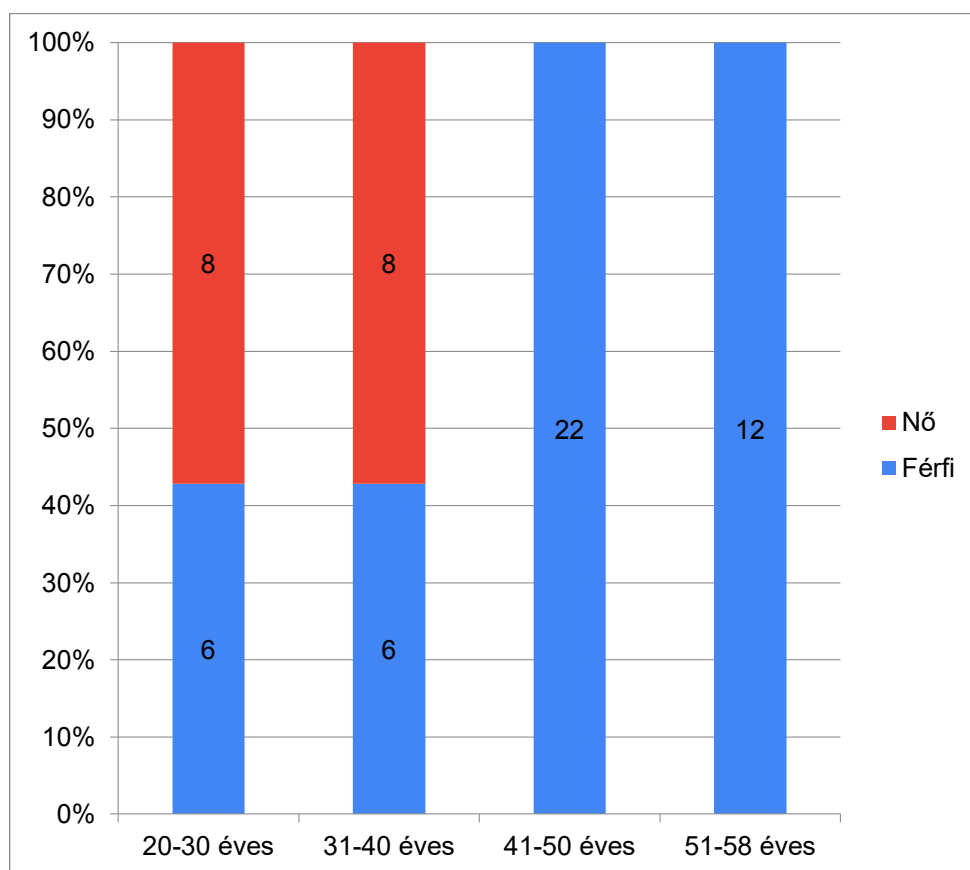

VII. FEJEZET. A KÉRDŐÍVES KUTATÓMUNKA EREDMÉNYEI

A kérdőívet összesen 109 adatközlő töltötte ki, ugyanakkor csak 62 olyan adatközlő van, aki Tiszaújlakon él. Ennek megfelelően a kutatási adatok elemzésénél csak a tőlük kapott válaszokat fogom figyelembe venni.

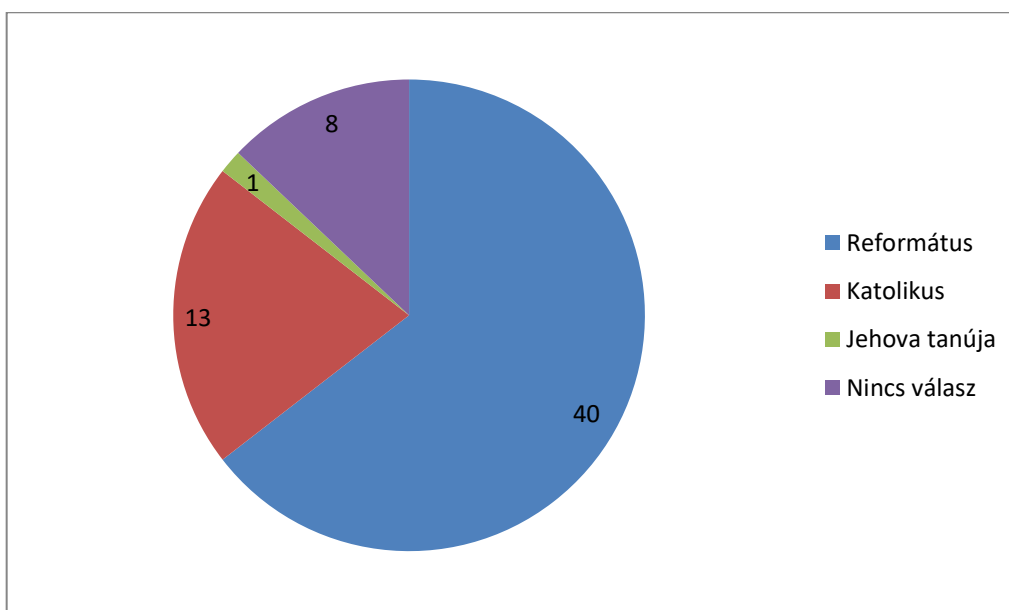
A tiszaujlaki adatközlők közül 46 férfi és 16 nő. A legfiatalabb kitöltő 23, a legidősebb pedig 58 éves. Ha korcsoportok szerint nézzük, akkor a 20-30 éves korosztályba 14 fő, a 31-40 éves korosztályba ugyanennyi, a 41-50 éves korosztályba 22 fő, az 51-58 év közötti csoportba 12 fő tartozik (az egyes korcsoportok nemi eloszlása kapcsán lásd az 1. diagramot).

1. diagram: Az adatközlők korcsoportok és nemek szerinti eloszlása

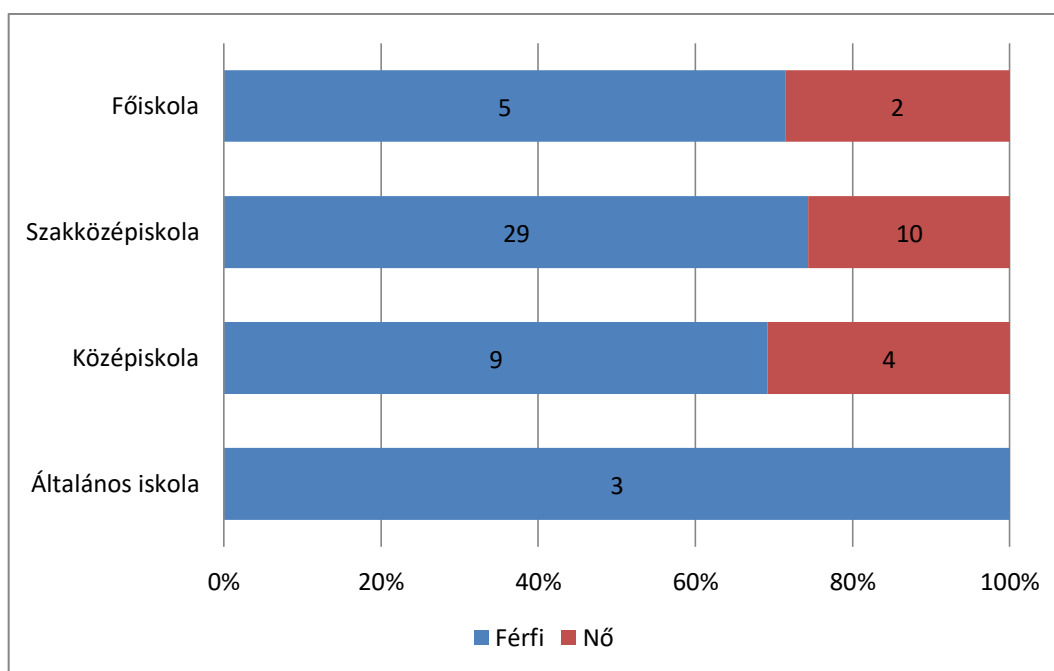
Az adatközlők közül 45 fő magyar, 5 fő ukrán nemzetiségűnek vallotta magát, 12 fő viszont nem válaszolt az adott kérdésre. A vallások tekintetében is több csoportot lehet elkülöníteni: 40 adatközlő református, 13 adatközlő katolikus, 1 Jehova tanúja, illetve 8 adatközlő nem válaszolt (lásd a 2. diagramon).

2. diagram: Az adatközlők vallása

A legmagasabb iskolai végzettség alapján 3 fő általános iskolát, 9 fő középiskolát, 39 fő szakközépiskolát, 7 fő pedig főiskolát végzett. Azt, hogy egyes képzési szinteket hány nő és hány férfi végezte el, a 3. diagram szemlélteti.

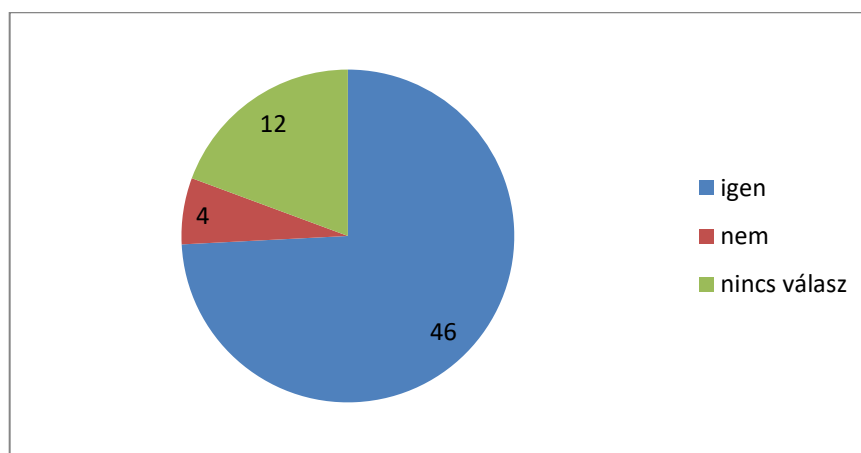
3. diagram: Az adatközlők legmagasabb iskolai végzettsége

Tanult-e valaha ukrán nyelvet? kérdésre 46 adatközlő igen, 4 adatközlő nem választ adott, illetve 12 adatközlő nem válaszolt a kérdésre (lásd a 4. diagram adatait).

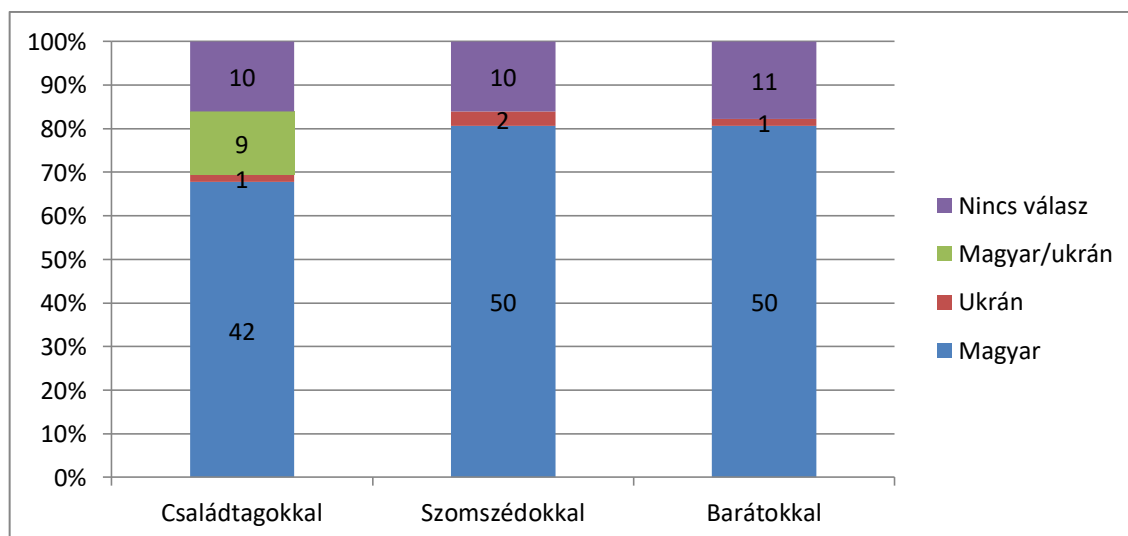

4. diagram: Tanult-e valaha ukrán nyelvet?

A Tud írni és olvasni ukrán nyelven? kérdésre viszont ettől függetlenül 57 adatközlő adott igen, két adatközlő pedig nem választ. A további 3 adatközlő nem válaszolt erre a kérdésre. A hol tanulta meg az ukrán nyelvet kérdésre csak 1 adatközlő adta meg az iskolát válaszként. A többiek az alábbi válaszokat adták: a családban (szülőktől és nagyszülőktől) 44 adatközlő, a lakóhelyén, illetve a játszótársaktól 15 adatközlő, a hadseregben 1 adatközlő tanult meg ukránul. Egy adatközlő pedig nem válaszolt erre a kérdésre. A szeret-e ukrán nyelven beszélni kérdésre 38 adatközlő igennel, 12 adatközlő nemmel választott, s ugyanennyien voltak azok is, akik nem adtak választ erre a kérdésre.

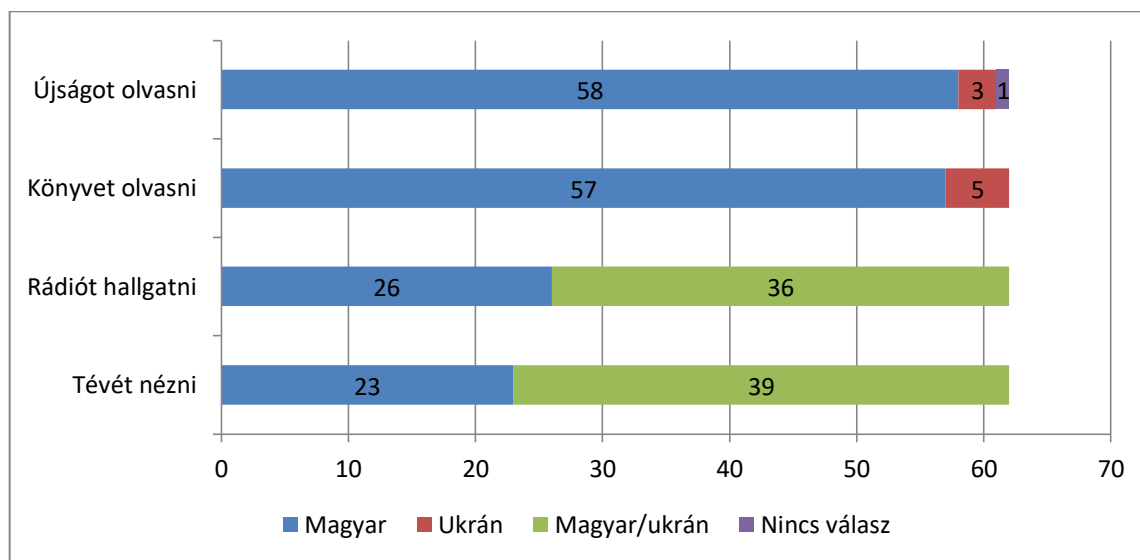
5. diagram: Milyen nyelven kommunikál a különböző személyekkel

A különböző személyekkel folytatott kommunikáció terén a magyar nyelv használata a leginkább elterjedt. A családtagjaival 42 adatközlő magyarul, 1 adatközlő ukránul, 9

adatközlő mindkét nyelven szokott kommunikálni. 10 adatközlő pedig nem válaszolt. A szomszédokkal való társalgásban 50 fő a magyart, 2 fő az ukránt használja, 10 fő pedig itt sem válaszolt. A barátokkal való beszélgetés során ugyancsak 50 adatközlő az, aki magyart használ, 1 adatközlő az ukránt, 11 adatközlő pedig itt sem válaszolt (lásd az 5. diagram adatait).

6. diagram: Milyen nyelvet használ a különböző tevékenységeknél

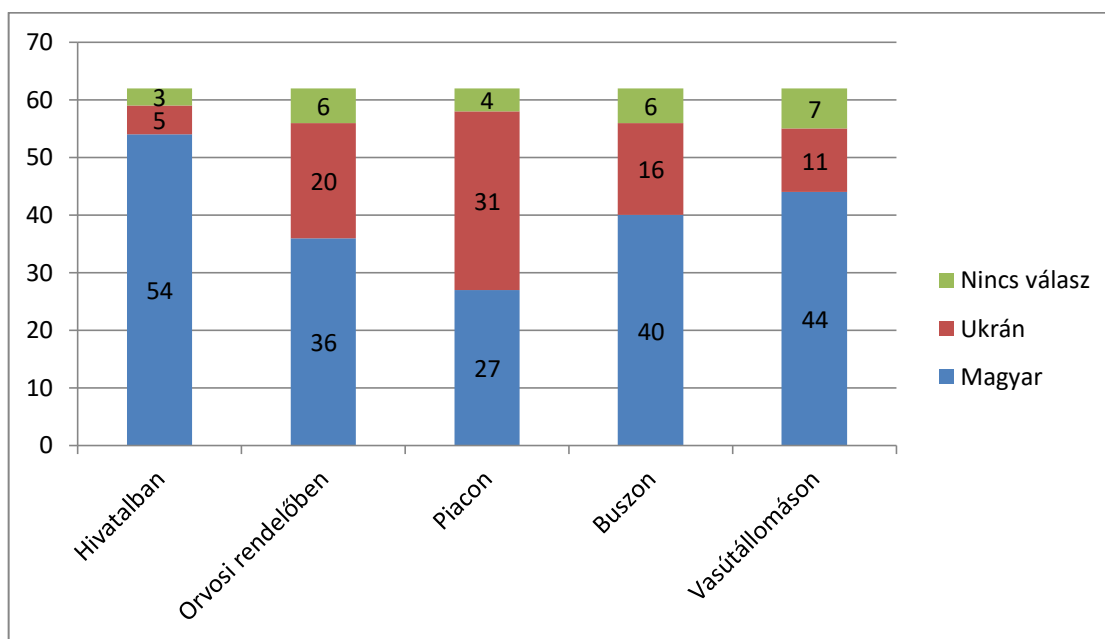

A különféle tevékenységek (mint pl. a tévézés, rádióhallgatás, könyv vagy újságolvasás) nyelvhasználata kapcsán szintén a magyar nyelvet használják a legtöbben. Tévét nézni 23 fő magyarul, 39 fő pedig magyar és ukrán nyelven egyaránt szokott. A rádióhallgatásnál 26 fő magyarul, 36 fő pedig magyar és ukrán adásokat is hallgat. Könyvet olvasni 57 fő magyarul, 5 fő ukránul szokott, míg az újság olvasás esetében 58 fő adta meg a magyar nyelvet, 3 fő az ukránt, illetve 1 fő nem válaszolt, de az is lehet, hogy nem szokott újságot olvasni (erről lásd a 6. diagram adatait).

A különböző nyelvhasználati szinterek vonatkozásában is megkérdezésre kerültek az adatközlők. A helyi, tiszaujlaki hivatalokban 54 fő magyart, 5 fő ukrán nyelvet használ. Hárman nem válaszoltak a kérdésre. Az orvosi rendelőben csupán 36 fő használ magyar nyelvet, 20 fő pedig ukránt, ami nyilván azzal is magyarázható, hogy az egészségügyi dolgozók ukrán anyanyelvűek, így a páciensek is megpróbálnak hozzájuk igazodni. Hat adatközlő erre a kérdésre sem adott választ. A piacon 27 fő magyarul, 31 fő ukránul szokott kommunikálni, 4 fő nem válaszolt, ami jelentheti azt is, hogy nem jár a piacra. A buszon 40 adatközlő magyarul, 16 adatközlő ukránul szokott beszélni, 6 adatközlő nem

válaszolt. Hasonló a helyzet a vasútállomással is. Itt 44 fő beszél magyar nyelven, 11 fő ukránul, és 7 fő nem válaszolt a kérdésre. (lásd a 7. diagram adatait).

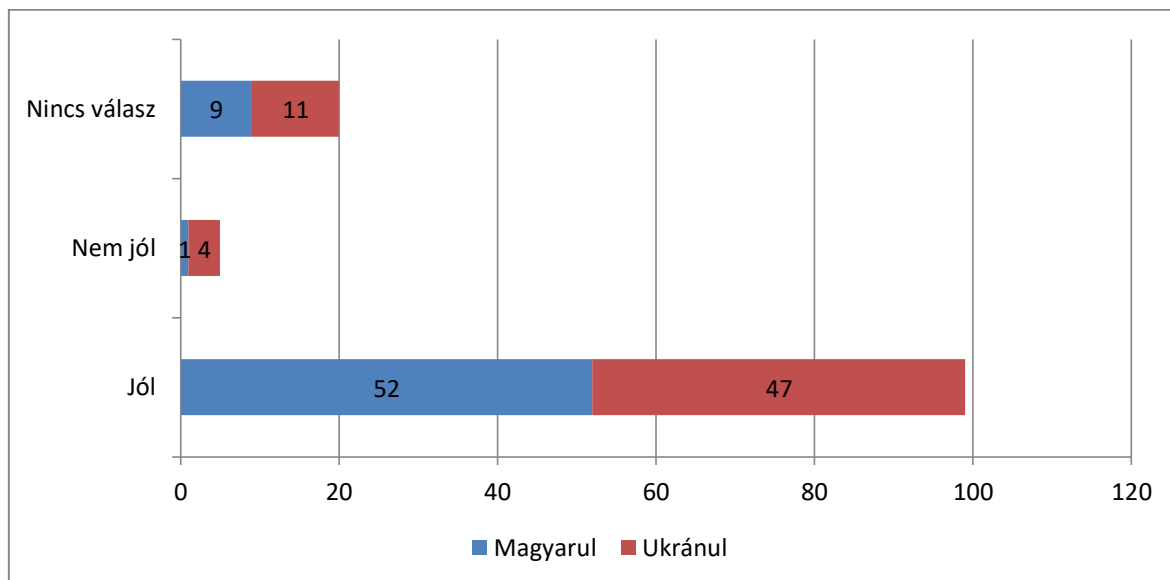
7. diagram: A nyelvhasználati szinterek nyelvei

A fent bemutatott adatok alapján jól látható az is, hogy a tiszaujlaki lakosok elsősorban a magyar nyelvet részesítik előnyben, mind a magán jellegű, mind pedig a nyilvános társalgásaikban.

Emellett arról is megkérdeztük az adatközlőket, hogy mit gondolnak, mennyire lehet a lakóhelyükön elboldogulni azoknak, akik csak magyarul vagy csak ukránul tudnak beszélni.

8. diagram: Boldogulás a magyar és az ukrán nyelv kizárólagos ismeretével

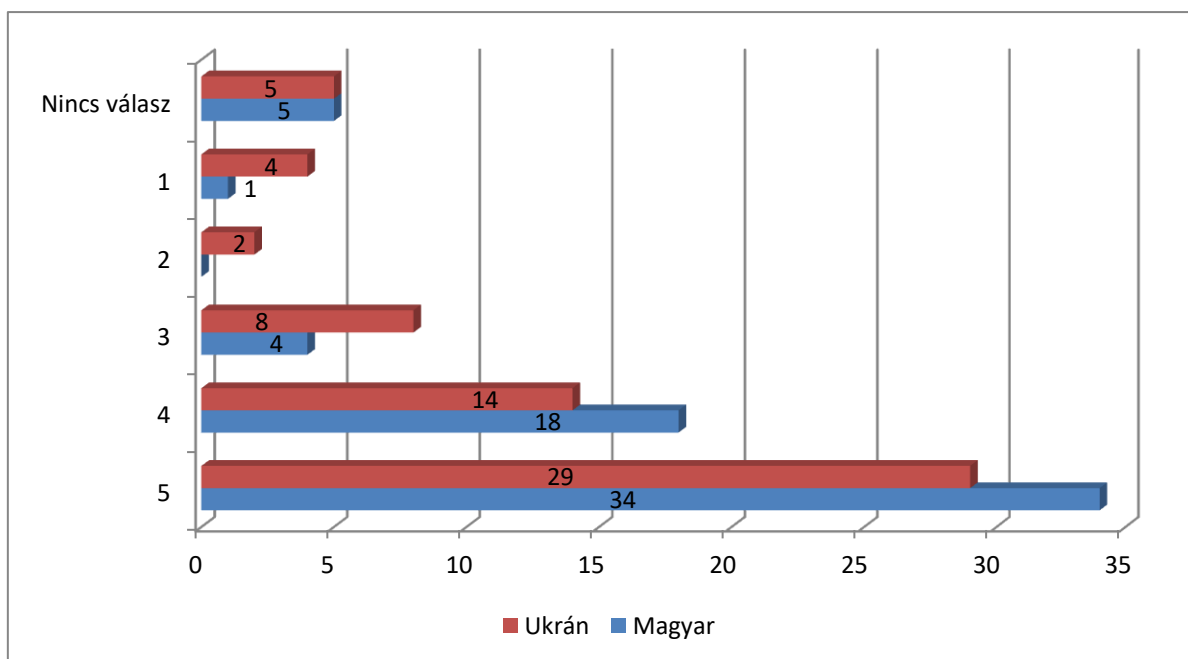

A válaszok alapján azt a következtetést vonhatjuk le, hogy az adatközlők többségének a véleménye alapján a település kétnyelvű, így komolyabb nehézséget a csak magyar, illetve a csak ukrán nyelvet beszélők sem ütköznek. 52 adatközlő szerint a csak magyarul beszélők, illetve 47 adatközlő szerint a csak ukrán nyelvűek is jól elboldogulnak a településen. A csak magyarul beszélők vonatkozásában 1 adatközlő, a csak ukránul beszélők vonatkozásában 4 adatközlő gondolja azt, hogy lehetnek kommunikációs nehézségeik a településen (erről lásd a 8. diagram adatait).

A használhatóság mellett az is fontos tényező, hogy mennyire tartják az adatközlők az egyes nyelveket szépnek. Az érzelmi kötődés jelentős mértékben befolyásolja ugyanis az egyes nyelvek megítélését, s általában a beszélők a saját nyelvüket és/vagy nyelvváltozatukat vélik a legszebbnek (ezekről lásd pl. Dudics 2020, 2021; Beregszászi–Dudics 2023, stb.).

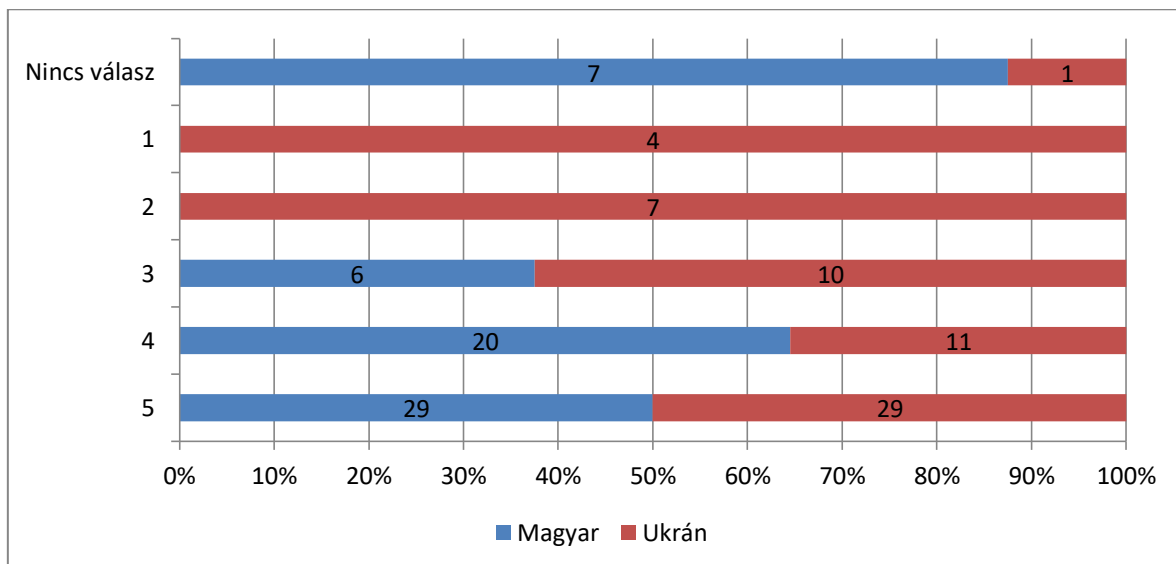
Az adatközlők 1-től 5-ig terjedő skálán (ahol az egy nem szép, az öt nagyon szép) értékelhették a magyar és az ukrán nyelv szépségét. Amint az várható volt, a magyar nyelvet többen tekintették szépnek, mint az ukránt: 4 és 5 pontos értékelést összesen 52 válaszadó adott. Az ukrán nyelvre viszont csak 43 adatközlő adott ugyanilyen értékelést. A magyar nyelvet egyesre 1 adatközlő, míg az ukránt 4 adatközlő értékelte. 5 adatközlő egyik nyelv kapcsán sem adott a kérdésre választ (lásd a 9. diagram adatait).

9. diagram: Mennyire tartja szépnek az adott nyelvet

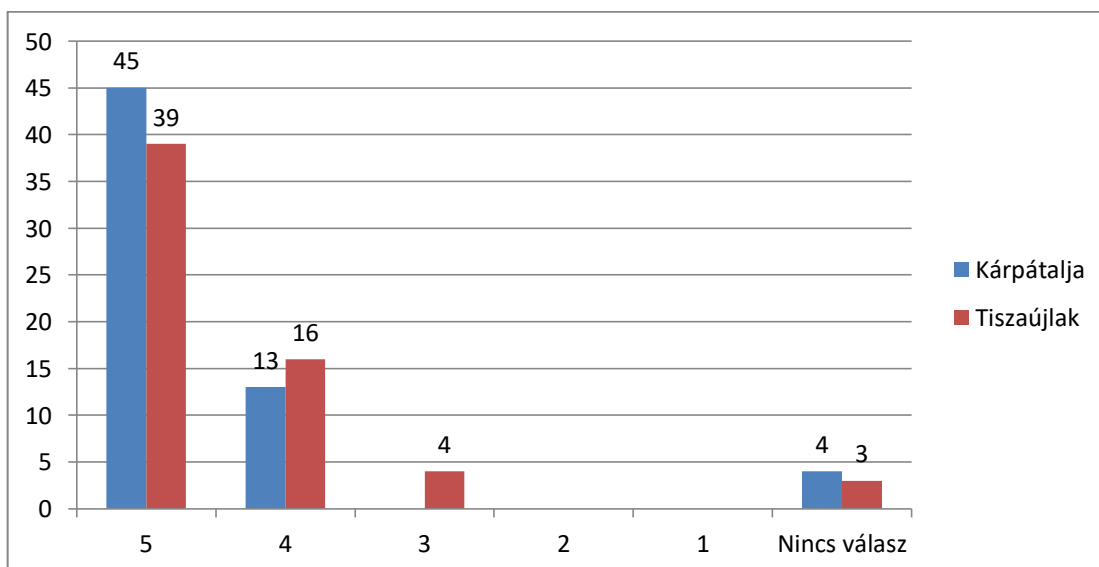
A magyar és az ukrán nyelv szépségének megóvását egyaránt 29-29 fő értékelte kiemelkedően fontosnak, ami arra is utal, hogy a nyelvismerettől függetlenül a tiszaujlaki beszélők tisztelettel viseltetnek mindkét nyelv irányába, s fontosnak vélik annak a megőrzését és megfelelő formában történő használatát.

10. diagram: Mennyire tartja fontosnak az egyes nyelvek szépségének megőrzését

Azzal kapcsolatban is megkérdeztük az adatközlőket, hogy mennyire kötődnek Kárpátaljához, illetve mennyire kötődnek a saját szülőtelepülésükhöz.

11. diagram: Mennyire kötődik a szülőföldjéhez és a szülőtelepüléséhez

Kárpátalja kapcsán 45 adatközlő adott 5-s, azaz nagyon kötődő értékelést, míg Tiszaújlak esetében ez a szám 39. Erősen kötődik, azaz 4-es értékelést adott Kárpátalja kapcsán 13 adatközlő. Tiszaújlak vonatkozásában 16 adatközlő nyilatkozott ugyanígy. A Kárpátaljához való kötődés vonatkozásában 4, a Tiszaújlakhoz való kötődés kapcsán 3 adatközlő nem adott választ. Összességében elmondható, hogy a megkérdezettek mind a saját településükhöz, mind a régióhoz erősen kötődnek (lásd a 11. diagram adatait).

ÖSSZEGRZÉS

Figyelembe véve a kárpátaljai magyar közösség nyelvi helyzetét azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a Kárpátalján beszélt magyar nyelv eltér az anyaországi nyelvtől, de mégis sok benne a közös elem. Ezek az eltérések a különböző társadalmi, politikai, gazdasági körülmények között élő nemzetrészek esetében természetesek (Lanstyák 1995). Kárpátalján kialakult egy többnyelvű közeg, és ez annak köszönhető, hogy több nemzetiség él egymás mellett. A fiatalok esetében megjelenik a szleng használata.

Amíg a határon túli magyar közösségek a magyar nemzethez tartozónak tekintik magukat, amíg magyar identitásuk legmarkánsabb jegye az általuk közösen használt nyelv lesz, a kisebb-nagyobb nyelvi különbségek ellenére sem szakad több nyelvre a magyar. Amíg a beszélők fenn akarják tartani a nyelvi egységet, amíg ragaszkodnak nyelvükhöz, a nyelvváltozatok közötti különbségek mértéke nem lehet akadálya ennek.” (Csernicskó 2004)

A kutatási eredmények, amint azt az előzetes hipotézisekben is megfogalmaztam, igazolták azt, hogy a tiszaujlaki lakosok kétnyelvűek, jól elboldogulnak az államnyelv használatával is, de inkább a magyar nyelvet részesítik előnyben. Ezt megfigyelhetjük mind a különböző személyekkel folytatott társalgásokban, és a különféle nyelvhasználati színterekhez tartozó kommunikáció során is. Az egyes tevékenységek esetében is a legtöbben a magyar nyelvet szokták használni.

A válaszadók úgy gondolják, hogy a csak magyarul vagy a csak ukránul beszélő személyek is jól elboldogulhatnak a településen, ami gyakran előforduló jelenség is, mert nem messze van tőle a határ. Vagyis a településen a magyarországi magyarok és ukránjai ukránok is szoktak járni.

A magyar nyelvet többen tartják szebbnek, mint az ukránt, de a nyelvek szépségének megőrzését mindkét nyelv kapcsán egyaránt fontosnak vélik. Az adatközlők Kárpátaljához és Tiszaujlakhoz is erősen kötődnek, ami érthető is, hiszen a legtöbb ember oda kötődik, ahol született, felnőtt, s ahol a családtagjai és szerettei is élnek.

IRODALOMJEGYZÉK

- Ágoston Mihály: Helyreállítani a megingott anyanyelvtudatot. *Édes Anyanyelvünk*, 2008. október, XXX/4, 3
- Avronin 1975 = В. А. Аврорин, *Проблемы изучения функциональной стороны языка. К вопросу о предмете социолингвистики*. Наука, Ленинград.
- Balogh Lajos 1993: Néhány megjegyzés a kárpátaljai magyar nyelvhasználatról. *Magyar Nyelv*. 89. évf. 2. sz. / 1993, 225–229.
- Bartha Csilla 1999: *A kétnyelvűség alapkérdései*. Budapest. Nemzeti Tankönyvkiadó
- Beregszászi Anikó – Csernicskó István – Orosz Ildikó 2001: *Nyelv, oktatás, politika*. Beregszász. Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola
- Beregszászi Anikó – Csernicskó István 2004a: A kárpátaljai magyarok kétnyelvűsége a gyakorlatban. In: Beregszászi Anikó és Csernicskó István: *...itt mennyit ér a szó? Írások a kárpátaljai magyarok nyelvhasználatáról*, 55–70. Ungvár: PoliPrint.
- Beregszászi Anikó – Csernicskó István 2004b: Az anyanyelvet nem megőrizni, hanem használni kell! A Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája és a kárpátaljai magyarság. In: Beregszászi Anikó és Csernicskó István: *...itt mennyit ér a szó? Írások a kárpátaljai magyarok nyelvhasználatáról*, 24–34. Ungvár: PoliPrint.
- Beregszászi Anikó – Dudics Lakatos Katalin 2023: *Huszonkettő*. A kárpátaljai magyar anyanyelvi nevelés 22 évének története. Törökbálint, Termini Egyesület.
- Csernicskó István 1998: *A magyar nyelv Ukrajnában (Kárpátalján)*. Budapest: Osiris Kiadó – MTA Kisebbségkutató Műhely.
- Csernicskó István 2012. *Megtanulunk-e ukránul? A kárpátaljai magyarok és az ukrán nyelv*. Ungvár: PoliPrint.
- Csernicskó István 2013. *Államok, nyelvek, államnyelvek. Nyelvpolitika a mai Kárpátalja területén (1867–2010)*. Budapest: Gondolat Kiadó.
- Csernicskó István szerk. 2003: *A mi szavunk járása. Bevezetés a kárpátaljai magyar nyelvhasználatba*. Beregszász: Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola.
- Csernicskó István szerk. 2010a: *Megtart a szó: Hasznosítható ismeretek a kárpátaljai magyar nyelvhasználatról*. Budapest – Beregszász. MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság – Hodinka Antal Intézet
- Csernicskó István szerk. 2010b: *Nyelvek, emberek, helyzetek A magyar, ukrán és orosz nyelv használata a kárpátaljai magyar közösségben*. PoliPrint Kft. Ungvár.

- Csernicskó István–Hires Kornélia 2003: A kölcsönzés In. Csernicskó István szerk. *A mi szavunk járása. Bevezetés a kárpátaljai magyar nyelvhasználatba*. Beregszász: Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola, 125–138.
- Dudics Lakatos Katalin 2020: Kárpátaljai magyar pedagógusok és tanítványaik metanyelvi ismereteiről. *Magyar Nyelvjárások* 58. 165–173.
- Dudics Lakatos Katalin 2021: Kárpátaljai magyar iskolások nyelvjárási attitűdjének alakulása egy megismételt kérdőíves gyűjtés alapján. *Magyar Nyelv*. 117. évf. 3. szám, 346–354.
- Gal, Susan 1979: *Language Shift. Social Determinants of Linguistic Change in Bilingual Austria*. New York: Academic Press.
- Gréczi-Zsoldos Enikő 2011: A nyelvi attitűd. <https://www.avorospostakocsi.hu/2011/12/16/a-nyelvi-attitud-2/>
- Grosjean, François 1982: *Life with Two Languages: An Introduction to Bilingualism*. Harvard University Press, Cambridge, Mass
- Gyeeserijev 1977 = Ю. Д. Дешериев: *Социальна лингвистика*. Наука, Москва
- Haugen Einar 1950: The analysis of linguistic borrowing. *Language* 1950. vol 26. №2.
- Haugen, Einar 1972: *The Ecology of Language*. Stanford University Press, Stanford, CA
- Horváth Katalin 1998: Újabb keletű szláv átvételeink. *Kárpáti Igaz Szó*. 1998. február 14., 13.
- Horváth Katalin 2007: A kárpátaljai magyar lakosság nyelv- és nyelvváltozat-választása. In. Maticsák Sándor szerk. *Nyelv, nemzet, identitás. Az VI. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus*. (Debrecen, 2006. augusztus 22–26.) nyelvészeti előadásai, I. kötet. 41–52
- Karmacs Zoltán 2003. A tiszaujlaki lakosok nyelvválasztási szokásai. In Csernicskó István szerk. *A mi szavunk járása*. Ungvár: PoliPrint. 74–82.
- Karmacs Zoltán 2003: A magyar nyelv Beregszász hivatalaiban. In. Csernicskó István szerk. *A mi szavunk járása. Bevezetés a kárpátaljai magyar nyelvhasználatba*. Beregszász: Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola, 93–100.
- Kiss Jenő 1994: *Magyar anyanyelvűek – magyar nyelvhasználat*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Kiss Jenő 1995: *Társadalom és nyelvhasználat*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Kiss Jenő szerk. 2001: *Magyar dialektológia*. Budapest: Osiris.

- Kloss, Heinz 1967: Types of Multilingual Communities: A discussion of ten variables. In: Stanley Lieberman (ed.) *Explorations in Sociolinguistics*. Bloomington: Indiana University. 7–17.
- Kótyuk István 1995: *Anyanyelvünk peremén*. Intermix, Ungvár-Budapest
- Lanstyák István 1995: A magyar nyelv központjai. *Magyar Tudomány*. 10, 1170–1185
- Lizanec Petro M.–Horváth Katalin 1982: A kárpátontúli magyar nyelvjárások főbb sajátosságairól. *Magyar Nyelvjárások* 24. köt. / 1982, 3–18.
- Márku Anita 2003: A magyar nyelv Beregszász szolgáltató egységeiben, boltjaiban, éttermeiben és a piacon, valamint az orvosi rendelőben. In: Csernicskó István szerk. *A mi szavunk járása. Bevezetés a kárpátaljai magyar nyelvhasználatba*. Beregszász: Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola, 100–104.
- Márku Anita 2013: „Po Zákárpátszki”. *Kétnyelvűség, kétnyelvűségi hatások és kétnyelvű kommunikációs stratégiák a kárpátaljai magyar közösségben*. „Líra” Poligráfcentrum, Ungvár.
- Molnár József – Molnár D. István 2005. Kárpátalja népessége és magyarsága a népszámlálási és népmozgalmi adatok tükrében. Beregszász: KMPSZ Tankönyv- és Taneszköztanácsa.
- Molnár József 2009: A népesség összetétele. In: Baranyi Béla szerk. *Kárpátalja*. Pécs–Budapest: Magyar Tudományos Akadémia Regionális Kutatások Központja – Dialóg Campus Kiadó. 202–214.
- Molnár József 2015: Etnikailag vegyes házasságok a kárpátaljai magyarok körében. *LIMES: A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tudományos évkönyve 2*: 51–62.
- Orosz Ildikó 2005: *A magyar nyelvű oktatás helyzete Kárpátalján az ukrán államiság kialakulásának első évtizedében (1989–1999)*. Ungvár: PoliPrint.
- P. Lakatos Iona szerk. 2002: *Mutatványok a hármasszoros határ menti nyelvhasználat kutatásából*. Nyíregyháza: Besenyei György Könyvkiadó.
- Tátrai Patrik 2017: A Kárpát-medencei magyar szórványok településszerkezete és főbb demográfiai jellemzői. *Kisebbségi Szemle* 2/1: 7–31.
- Trudgill, Peter 1997. *Bevezetés a nyelv és a társadalom tanulmányozásába*. Szeged. JGYTE Kiadó
- Trudgill, Peter 1997: *Bevezetés a nyelv és társadalom tanulmányozásába*. Szeged: JGYTF Kiadó.

РЕЗЮМЕ

Беручи до уваги мовну ситуацію угорської громади Закарпаття, можна зробити висновок, що угорська мова, якою розмовляють на Закарпатті, відрізняється від мови, якою розмовляють на батьківщині, але все ж має багато спільних елементів. Ці відмінності є природними для етнічних груп, які живуть у різних соціальних, політичних та економічних умовах (Lanstyák 1995). На Закарпатті сформувалася багатомовна громада, і це пов'язано з тим, що кілька етнічних груп живуть пліч-о-пліч. Серед молоді з'являється використання сленгу.

Допоки угорські громади за кордоном вважатимуть себе приналежними до угорської нації, доки найхарактернішою ознакою їхньої угорської ідентичності буде мова, якою вони спілкуються, угорська мова не буде розділена на кілька мов, незважаючи на незначні чи значні мовні відмінності. Допоки мовці хочуть зберегти мовну єдність, доки вони тримаються своєї мови, ступінь відмінностей між мовними різновидами не повинен бути перешкодою для цього». (Csernicskó, 2004)

Результати дослідження, як і було зазначено в моїх попередніх гіпотезах, підтвердили, що мешканці с. Вилоч є двомовними, вони добре володіють державною мовою, але надають перевагу угорській. Це можна спостерігати як у розмовах з різними людьми, так і в спілкуванні в різних мовних контекстах. Угорська також є мовою, яку найчастіше використовують для певних видів діяльності.

Респонденти вважають, що люди, які розмовляють тільки угорською або тільки українською мовою, можуть добре уживатися в населеному пункті, що також є частим явищем, оскільки кордон знаходиться недалеко. Іншими словами, як угорці з Угорщини, так і українці з України, як правило, відвідують поселення.

Більшість людей вважають угорську мову красивішою за українську, але вони вважають однаково важливим збереження краси обох мов. Респонденти також мають міцні зв'язки як із Закарпаттям, так і з с. Вилоч, що цілком зрозуміло, адже більшість людей прив'язані до місця, де вони народилися і вирости, де живуть їхні рідні та близькі.

MELLÉKLETEK

A kutatás során használt kérdőív

Nyelvhasználati szokások és nyelvi attitűd Tiszaújlak lakosainak körében

Tisztelt Válaszadó

A nevem Deák Barbara !

Szeretném a segítségét kérni mindenkinek , aki szán legalább 10 percet e kérdőív kitöltésére .

Téma : nyelvhasználati szokások Tiszaújlak lakosainak körében.

Ez egy elég átfogó téma , de úgy gondolom, hogy a kérdések megválaszolása nem lehetetlen !

Köszönöm, hogy időt szán e kérdőív kitöltésére , és hogy segíti ezzel is a munkámat!

Az ön neve? (nem kötelező megadni)

Rövid szöveges válasz

Az ön lakhelye ?

Rövid szöveges válasz

Az ön foglalkozása?

Rövid szöveges válasz

⋮

Az ön neme ?

Nő

Férfi

Az ön életkora ? Ide elég annyit írni , hogy mennyi idő:

Rövid szöveges válasz

Az ön végzettsége ?

Milyen nyelven szokott televíziót nézni ?

- Ukrán
  - Magyar
  - Angol
  - Esetleg más nyelv
-

Milyen nyelven szokott rádióadót hallgatni ?

- Ukrán
- Magyar
- Angol
- Esetleg más nyelv

Hol tanulta az alábbi nyelvet : magyar

- Nagyszülőktől
- Gyermekként játszópajtásoktól
- Lakóhelyemen
- Környezetemből
- Óvodában
- Iskolában
- Más nyelvű vidéken
- Hadseregben
- Táborozások alkalmával
- Szüleitől

...

Hol tanulta az alábbi nyelvet :ukrán

- Nagyszülőktől
  - Gyermekként játszópajtásostól
  - Lakóhelyemen
  - Környezetemből
  - Óvodában
  - Iskolában
  - Más nyelvű vidéken
  - Hadseregben
  - Táborozások alkalmával
  - Szüleitől
-

Rendszerint milyen nyelven olvas könyveket ?

- Magyar
  - Ukrán
  - Angol
-

Rendszerint milyen nyelven olvas újságot ?

- Magyar
- Ukrán
- Angol

Rendszerint milyen nyelven olvas újságot ?

- Magyar
  - Ukrán
  - Angol
-

Rendszerint milyen nyelvet használ gondolkodás közben ?

- Magyar
- Ukrán
- Angol

Rendszerint milyen nyelvet használ gondolkodás közben ?

- Magyar
  - Ukrán
  - Angol
-

Rendszerint milyen nyelvet használ Tiszaújlakon, ha hivatalban van ?

- Magyar
- Ukrán
- Angol

Rendszerint milyen nyelvet használ Tiszaújlakon, ha szomszédjával beszél?

- Magyar
  - Ukrán
  - Angol
-

Olvas -e ön könyveket ukrán nyelven ?

- Igen
- Nem
- Néha

Olvas -e ön könyveket magyar nyelven ?

- Igen
  - Nem
  - Néha
-

Ön milyen nyelvet használ Tiszaújlakon, ha rendelőben van ?

- Ukrán
  - Magyar
  - Angol
-

Ön milyen nyelvet használ a piacon ?

- Ukrán
  - Magyar
  - Angol
-

Ön milyen nyelvet használ a buszon ?

- Ukrán
- Magyar
- Angol

Ön milyen nyelvet használ a buszon ?

- Ukrán
  - Magyar
  - Angol
-

Ön milyen nyelvet használ a vasútállomáson ?

- Ukrán
  - Magyar
  - Angol
-

Szeret-e ön beszélni magyar nyelven ?

- Igen
  - Nem
  - Talán
-

Szeret-e ön beszélni ukrán nyelven ?

- Igen
  - Nem
  - Talán
-

Pontozza kérem 1-5/ig ön mennyire kötődik Kárpátaljához :

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐
-

Pontozza kérem 1-5/ig ön mennyire kötődik Tiszaújlakhoz :

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐
-

Tud írni és olvasni magyar nyelven ?

- Csak írni
- Csak olvasni
- írni és olvasni
- Egyiket sem tudok

Tud írni és olvasni ukrán nyelven ?

- Csak írni
  - Csak olvasni
  - Írni és olvasni
  - Egyiket sem tudok
-

Rendszerint ön milyen nyelvet használ, ha hivatalba megy?

- Magyar
- Ukrán
- Angol

Rendszerint ön milyen nyelvet használ, ha orvosi rendelőben van ?

- Magyar
  - Ukrán
  - Angol
-

Az ön vallása ?

- Református
- Katolikus
- Jehova
- Más vallású

Milyen nemzetiségűnek tartja magát ?

- Magyar
  - Ukrán
  - Angol
  - Más nemzetiségűnek tartom magam
-

Tanult -e valaha ukrán nyelvet ?

- Igen
- Nem
- Talán

Tanult -e valaha magyar nyelvet ?

- Igen
  - Nem
  - Talán
-

Rendszerint ön milyen nyelven olvas?

- Magyar
- Ukrán
- Angol
- Német
- Esetleg más nyelv

Milyen nyelven beszél a szüleivel ?

- Magyar
- Ukrán
- Angol
- Esetleg más nyelv

Milyen nyelven beszél a szomszédjaival ?

- Magyar
- Ukrán
- Angol
- Esetleg más nyelv

Milyen nyelven beszél a barátaival ?

- Magyar
- Ukrán
- Angol
- Esetleg más nyelv

Hogyan boldogul, ha ön Tiszaújlakon csak magyarul beszél?

- Jól
- Nem jól
- Nagyon rosszul

Hogyan boldogul, ha ön Tiszaújlakon csak ukránul beszél?

- Jól
- Nem jól
- Nagyon rosszul

Mennyire tartja szépnek a magyar nyelvet ?

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Mennyire tartja szépnek az ukrán nyelvet?

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Mennyire tartja fontosnak , hogy megrizzük a magyar nyelv szépségét?

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Mennyire tartja fontosnak , hogy megőrizzük az ukrán nyelv szépségét?

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Звіт про перевірку схожості тексту Oxsico

Назва документа:

Deak Barbara_Magyar szak_szakdolgozat_2024 (1).pdf

Ким подано:

Аніко Чурман

Дата перевірки:

2024-05-20 01:07:08

Дата звіту:

2024-05-22 12:21:28

Ким перевірено:

I + U + DB + P + DOI

Кількість сторінок:

54

Кількість слів:

8494

Схожість 24%	Збіг: 39 джерела	Вилучено: 13 джерела
Інтернет: 20 джерела	DOI: 0 джерела	База даних: 0 джерела
Перефразовування 3%	Кількість: 39 джерела	Перефразовано: 910 слова
Цитування 8%	Цитування: 38	Всього використано слів: 1875
Включення 6%	Кількість: 12 включення	Всього використано слів: 858
Питання 0%	Замінені символи: 0	Інший сценарій: 1 слова